

- આધ્યાત્મિક વિકાસની નવી જ શિતિજ ખોલતું ગુજરાતી માસિક છૂટક નકલ ₹-૦૦ વાર્ષિક લવાજમ દેશમાં રૂ. ૨૫-૦૦ આજીવન ૨૫૧-૦૦ વિદેશમાં વાર્ષિક રૂ. ૩૦૦-૦૦ (વિમાનથી) આજીવન ૩૦૦૦-૦૦
- સંસ્થાપક : પ. પૂ. યોગેશ્વરજી સર્વમંગલ ચે. ટ્રસ્ટ (રજ. અમદાવાદ).
 - તંત્રી-સંપાદક : શ્રી નારાયણ હ. જાની.
 - પ્રકાશન અને પ્રાપ્તિસ્થાન : 'અધ્યાત્મ' પ્લોટ નં. ૧૬૮૮ બી. સરદારનગર, ભાવનગર-૧. ફોન : ૨૫૬૫૮૧૧, ૨૫૬૦૬૪૮
 - ADHYATMA Email Address : adhyatma_editor@yahoo.co.in
 - You can know about Shree Mahatmajji & Shree Maa from Website "SWARGAROHAN.ORG"
 - અધ્યાત્મના સહાયક સ્વજનો : ૧. ડો. બી. જે. જાગણી, ૨. શ્રી ગોરધનભાઈ કલોલા(કલ્યાણ) અને ૩. શ્રી જ્યોત્સ્નાબેન બી. ત્રિવેદી.
 - તંત્રી, મુદ્રક અને પ્રકાશક : નારાયણ હ. જાની.
 - મુદ્રણસ્થાન : રાધેશ્યામ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, ૫૩/૫૪ સી-૧, બોરડીગેટ, ભાવનગર-૧. ફોન : ૩૨૮૦૫૦૭

★ લેખકોને નિમંત્રણ ★

- અધ્યાત્મમાં લેખો, ભજનો કે ગીતો મોકલાવવા લેખકોને નિમંત્રણ છે. અધ્યાત્મની ભાવનાને અનુરૂપ જ લેખો સ્વીકારવામાં આવશે.
- લખાણ કાગળની એક બાજુ ને સારા મોટા અક્ષરે લખેલું હોવું જરૂરી છે. બીજાં સામયિકોમાં પ્રસિદ્ધ થયેલ લેખોની નકલો ન મોકલાવવા વિનંતી છે.

★ અધ્યાત્મ અંગે સૂચનો ★

- ગ્રાહકોને ગ્રાહક નંબર સરનામા સાથે લખવામાં આવે છે તે નોંધી લેવો.
- 'અધ્યાત્મ' જો આપને ગમ્યું હોય તો આપના પરિચિત વર્ગમાં તેના ગ્રાહકો વધે તેવું આપ કરતાં રહેશો.
- 'અધ્યાત્મ' દર માસની ૧૭ તારીખે પ્રસિદ્ધ થશે. કોઈ કારણે એકાદ અઠવાડિયા સુધી અંક ન મળે તો સ્થાનિક ટપાલ કચેરીમાં તપાસ કર્યા પછી અત્રે જણાવવું. સિલિકમાં હશે તો જરૂર મોકલી આપશે.
- પત્રવ્યવહાર કરતી વખતે ગ્રાહક નંબર લખવાથી વધુ સરળતા રહેશે.
- 'અધ્યાત્મ' અંગે કોઈ સૂચનો કરવાના હોય તો નિઃસંકોચ કરવા અનુરોધ છે.
- દર મહિનાની તા. ૧૦ સુધીમાં જે ગ્રાહકોનાં નામ અત્રે મળી જશે, તેમને તા. ૧૭ મી એ અંક રવાના કરવામાં આવશે.

You can know about Shree Mahatmajji & Shree Maa from Website "SWARGAROHAN.ORG"

✽ અનુક્રમણિકા ✽

જન્મદિનની શુભકામનાઓ	યોગેશ્વર પરિવાર અને
	પૂ. માના ભક્તો ૩
શ્રી યોગેશ્વર કથામૃત	મા સર્વેશ્વરી ૪
યજ્ઞભાવથી દુનિયાના દુઃખ દૂર થાય છે.	શ્રી યોગેશ્વરજી ૭
તમે અમારી સાથે રહો છો.	ઈશ્વરભાઈ પટેલ ૧૨
અદ્ભુત ગુણદર્શી મા સર્વેશ્વરી	જ્યોત્સ્નાબેન ત્રિવેદી ૧૩
નૂતનવર્ષની શુભકામનાઓ	તંત્રી ૧૭
સભાન શાશ્વતી	પ્રો. તરલાબેન દેસાઈ ૧૮
મેં માણ્યું 'વન સ્વર્ગ પર્વ'	દેવાંગ દેસાઈ ૨૦
My first exprience of Pujya	
Maa's Divinity	Pratik Smart ૨૫
પૂ. માની દિવ્યતાનો પહેલો અનુભવ	તંત્રી ૩૦
ગિરનાર ઉપર થયેલ અદ્ભુત	
અનુભવ	સંકલન : કનૈયાલાલ ઝિંજીવાડિયા ૩૫
સમંદરને પેલે પાર	મા સર્વેશ્વરી ૩૮
વૃંદાવન	ભાણદેવજી ૪૬
સ્વામી રામના જીવન પ્રસંગો	કુન્દનિકા કાપડિઆ ૫૫
રસેશ્વરી	શ્રી યોગેશ્વરજી ૬૧

જન્મદિનની શુભકામનાઓ

પરમ વંદનીય મા શ્રી સર્વેશ્વરીનો ૬૫ મો જન્મદિવસ તા. ૧૩-૧૧-૨૦૦૭ ના રોજ આવે છે. તે નિમિત્તે સમગ્ર શ્રી યોગેશ્વર પરિવારના સભ્યો, મા શ્રી સર્વેશ્વરીના ભક્તો અને અધ્યાત્મના વાયકો પૂ. શ્રીમાને અંતરના ઊંડાણથી નવા જન્મદિને પ્રણામ પાઠવે છે. પૂ. શ્રી ગુરુદેવ પ્રભુ પૂ. માનું આરોગ્ય ખૂબ સારી રીતે સાચવે એવી મંગલ પ્રાર્થના.

— શ્રી યોગેશ્વર પરિવાર અને
પૂ. શ્રી માના ભક્તો.

વરદ હસ્ત પ્રભુ તમારો, સદાય રહેજો જીવન સહારો
—મા સર્વેશ્વરી

વર્ષ : ૩૦

નવેમ્બર-૨૦૦૭

અંક ૨

શ્રી યોગેશ્વર કથામૃત

—મા સર્વેશ્વરી

તા. ૧-૧-૮૨ શુક્રવાર, પોષ સુદ છઠ,

વિ. સં. ૨૦૩૮, સ્થળ : નોર્થ બરગન ન્યુ જરસી, અમેરિકા

સમયસર પૂ. શ્રી સ્નાન કરી લે છે. પણ પૂ. શ્રી ટુવાલ કે મોટો રૂમાલ શરીર લૂછવા વાપરતા નથી. સાંજે પ્રવચન પછી ધોતિયાને બદલે સફેદ ખાદીનો કમર પર કટકો વીંટ છે, તેનાથી જ સ્નાન બાદ શરીર લૂછી નાંખે છે. અહીં કપડાં ધોવાનું મશીન છે, તેથી પૂ. શ્રી કપડાં આપે છે, નહીં તો જાતે જ કપડાં ધોઈ નાંખે છે.

સ્નાન કરીને પોતાના ઓરડામાં આવીને પ્રથમ કામ પોતાની ઓઢવાની શાલને ધોતિયાના ગડી વાળેલા કપડાંને જમીન ઉપર મૂકી એના ઉપર જ ઓરડાની વચ્ચે શીર્ષાસન કરે છે. ત્યાર પછી યોગમુદ્રા, સર્વાંગાસન, હલાસન, દંડબેઠક બીજી હળવી કસરતો કરે છે. વ્યાયામ બાદ માથામાં નિયમિત તેલ નાંખે છે. ત્યાર પછી ગીતા વાંચે છે. પછી મંત્રજપ બાકી હોય

નવેમ્બર : ૨૦૦૭

૫

તો માળા કરે અથવા લેખનકાર્ય કરવા માટે પલંગ ઉપર પલાંઠીવાળી, પગ ઉપર ઓશીકું મૂકી લેખનકાર્યની તૈયારી કરી દે. આ એમનો સવારનો નિત્યક્રમ.

નવ વાગ્યે સર્વેશ્વરી દૂધ આપવા જાય ત્યારે ઘણીવાર ઊભા રહેવું પડે, કારણ કે રામાયણ લેખનમાં પૂ. શ્રી એકદમ લીન બનીને બેઠા હોય. ઘણીવાર પાંચ છ લીટીઓ લખાય પછી જ માથુ ઊંચું કરે. ખાસ કોઈ વાત—ચીત ન થાય. લગભગ મૌન રહીને જ દૂધ પી લે. લેખનકાર્ય બાદ થોડો આરામ પલંગમાં સૂઈને કરે, પણ ત્યારે પણ હાથમાં માળા તો ફરતી જ હોય.

પોણા બારે પૂ. શ્રી ધોતિયું પહેરીને ઉપર ઓઢવાનું ઓઢીને બેઠકના ઓરડામાં આવે, પણ તે પહેલાં રસોડામાં કામ કેટલે આવ્યું, એમ પૂછી તપેલીઓ ખોલે વળી ચમચાથી હલાવે પણ ખરા. પછી શાંતિથી બેઠકરૂમમાં જાય.

બેઠકરૂમમાં બીજી બે સાદી ખુરશીઓ પણ બારી પાસે હોય ત્યાં પૂ. શ્રી બેસે છે. આજે તો મસુરીની વાત, ડાયરીની નોંધ, ગુજરાત રાજ્યની પ્રજાની વાત થાય છે. ત્યાં વળી પૂ. શ્રીને મુંબઈમાં ૧૯૭૬ માં મળેલા શ્રી પ્રબોધભાઈ શુકલ મળવા આવે છે. આજે સાંજે તેમને ત્યાં પ્રવચન રાખવામાં આવ્યું છે. તેઓની સાથે માતાજીની માંદગીની, સેવાની વિગતવાર વાતો થાય છે. ઘડિયાળમાં ૧—૪૫ થયા.

પૂ. શ્રી પોતાના ઓરડામાં આવે છે. નીચે ચટ્ટાઈ ઉપર બેસી મગ, ભાત, દૂધનું ભોજન લે છે. આજકાલ પૂ. શ્રી ભોજનમાં દૂધ, ભાત, ખીચડી જ લે છે. કહે છે દૂધ—ભાત ઋષિઓનો ખોરાક છે.

ભોજન બાદ થોડો આરામ કરે છે. સાંજે નિયમિત લેખન-કાર્ય ૧ કલાક કરે છે. આજે ૬ થી ૭ ધ્યાનમાં બેસવાની ઈચ્છા

૬

અધ્યાત્મ

શ્રી વિનોદભાઈને છે, પરિણામે આજે ધ્યાનમાં બેસવાનું બને છે.

ધ્યાનબાદ આજે પ્રવચન માટે બહાર જવાનું થયું. ૫૩/૧૧ ઈસ્ટ બુલેવાડ, વેસ્ટ ન્યુયોર્ક શ્રી પ્રબોધભાઈ શુકલને ત્યાં જવાનું થયું. પતિપત્ની બંને પૂ. શ્રીને વરસોથી જાણતાં હતાં.

પ્રવચન પછી ૧૫, ૧૭ વર્ષના પરિચિત શ્રી મગનભાઈ, શ્રી આનંદભાઈ, શ્રી રેખાબેન વગેરે પૂ. શ્રીને મળે છે, શ્રી રેખાબેન પૂ. શ્રીને પોતાને ત્યાં જ રહેવા આવો એવો આગ્રહ કરે છે. પૂ. શ્રીએ કહ્યું જ્યાં એકવાર ઉતરવાનું બને ત્યાંથી પછી ઉતારો બદલાતો નથી. બીજીવાર વળી જોઈશું. તે બેને પૂ. શ્રીનું એક પ્રવચન પોતાના વિસ્તારમાં થાય એવી ગોઠવણ કરી.

પ્રવચન બાદ ઉતારા ઉપર આવી ગયાં. માર્ગમાં શ્રી વિનોદભાઈ ને સરોજબેન કહેવા લાગ્યાં. અમારાં કેવાં સદ્-ભાગ્ય છે કે આપની આટલી જૂની ને સારી ઓળખાણ છતાં આપ અમારે ત્યાં જ પધાર્યાં. હવે આપ બીજીવાર આવો ત્યારે પણ અહીં જ આપણે ત્યાં જ ઉતરવાનું રાખજો. અમે સુરેન્દ્ર-નગર આપને મળવા આવ્યા તો કેવું સારુ થયું, ત્યારે તો અમે પ્રકાશના પંથે વાંચ્યું પણ ન હતું. અમારે ત્યાં આપને કંઈ તકલીફ તો નથી પડતીને? આપ અમારે ત્યાં થોડું જ રહેવાના એમ થયા કરે. વધારે રહો તો ખૂબ આનંદ આવે. મારા પિતાજી પણ વરસોથી ભક્તિ કરે છે. તેમને આપ અહીં છો તે જાણીને ખૂબ આનંદ થશે.

ઉતારા ઉપર આવી બટાકાપૌઆનો હળવો નાસ્તો લઈ પૂ. શ્રીએ થોડો આરામ કર્યો. વળી પલંગ ઉપર બેસીને ધ્યાનમાં બેઠા સર્વેશ્વરીએ પણ ૧૥ વાગ્યા સુધી માળા કરી, પછી થોડો આરામ કર્યો. હરિ: ઝૂં.

(ક્રમશઃ)

યજ્ઞભાવથી દુનિયાના દુઃખ દૂર થાય છે

શ્રી યોગેશ્વરજી

સર્વ કાંઈ ઈશ્વરનું છે, ઈશ્વરને માટે છે, અને આપણા તથા વિશાળ વિશ્વના બીજા જીવોના હિતને માટે છે, માટે એના પર માલિકીપણાની મહોર માર્યા વિના, એની દ્વારા બીજાને લાભદાયક થવા માટે તૈયાર રહેવાથી જીવનમાં નવો જ રસ પેદા થશે, અવનવો આનંદ આવશે, અને જીવન ઉજ્જવળ બનશે. જીવનને સફળતાપૂર્વક જીવ્યાનો સંતોષ પણ એથી આપોઆપ મળી રહેશે. જીવનની પાછળ જે બળ છે, સમજ છે, ને રહસ્ય છે, તે આપણી આગળ પ્રકટ થશે અને આપણને એક પ્રકારની અનેરી પ્રેરણા પૂરી પાડશે. જે દિવસ આપણે કેવળ આપણે માટે જ નહિ પરંતુ બીજાને માટે પણ જીવતા થઈશું, ભોગ આપીશું, સહન કરીશું કે બલિ બનીશું, તે દિવસથી આપણું જીવન જીવન બનશે અને અનેરો મહિમા ધારણ કરશે.

ત્યાગની ભાવનાને અને એને પરિણામે કરાતી સેવા-સુશ્રૂષાને વ્યવહારમાં ભેળવી દેવામાં આવે, તો જીવનના વિકાસને માટે વનમાં જવાની જરૂર ના રહે. ઘર આપણે માટે તપોવન બને, ને વ્યવહાર જીવનવિકાસને માટેની મહામૂલ્ય-વાન પાઠશાળા થાય. બાહ્ય ત્યાગનું આકર્ષણ આપણે માટે ઓછું થાય, અને આપણું સમગ્ર ધ્યાન અંદરના આવશ્યક અથવા તો અનિવાર્ય ત્યાગ તરફ કેન્દ્રિત થઈ જાય. બહારના ત્યાગના મોહમાં અંદરના ત્યાગની અતિઆવશ્યક વાતને વિસારીને વ્યક્તિ તથા સમષ્ટિએ આજસુધી ઘણું ઘણું ખોયું છે ને સહન કર્યું છે તેમાંથી આપણે ઊગરી જઈએ.

દુનિયા દુઃખી કેમ છે? એની પાછળ કેટલાંય કારણો છે, કર્મની ફિલસૂફીમાં માનનારા કહે છે કે જેવાં જેનાં કર્મ તે પ્રમાણે સુખદુઃખરૂપી ફળ તેને માટે નિર્માણ થાય છે, અને એ ભોગવે છે. એમાં આપણે શું કરીએ? જે વાવ્યું છે તે લણ્યે ને કર્યું છે તે ભોગવ્યે જ છૂટકો છે. નીતિ—અનીતિની સમસ્યાને અભરાઈએ ચઢાવી ચૂકેલા અને સંસ્કારપ્રૂફ થઈ ચૂકેલા લોકો કહે છે કે જે નીતિથી ચાલે છે તે દુઃખી થાય છે અને અનીતિથી ચાલે છે તે સુખી થાય છે. અમારા દેખતાં દેખતાં જ કેટલાય કૂડકપટ, અધર્મ અને અન્યાય કરનારા લોકો લખપતિ બની ગયા, મોટરોવાળા થઈ ગયા, ને બંગલાઓના માલિક બની ગયા. એથી ઉલટું ધર્મ ને નીતિનો આગ્રહ રાખનાર કેટલાય લોકો હજુ એવા જ મકાન, માન, વૈભવ ને મોટર વિનાના છે. એમની અછત અને એમના દુઃખનો પાર નથી. આપણે એમને પૂછીએ છીએ કે આટલી બધી સંપત્તિ હોવા છતાં તમારા આત્માને શાંતિ છે? તો તે કહે છે કે અમે આત્મામાં માનતા જ નથી તો શાંતિની ચિંતા શા માટે કરીએ? અમને તો લીલાલહેર છે. પરંતુ એમના અંતરનું—આત્માના અણુપરમાણુનું પૃથક્કરણ કરતાં સમજાય છે કે તેમાં શાંતિ નથી. બીજા બધાનું આસન ત્યાં અકબંધ છે, પરંતુ શાંતિનું સિંહાસન નથી દેખાતું. એવું શાંતિ, નીતિ, ન્યાય, ધર્મ કે માનવતા વિનાનું જીવન શું કામનું? એવા જીવનમાં ને પશુના જીવનમાં શો તફાવત? પશુનું જીવન તો એના કરતાં કેટલાય દરજ્જે વધારે સારું.

મને લાગે છે કે દુનિયામાં જે દુઃખ છે તેનાં કારણો કેટલાંય છે, પરંતુ તે કારણો દૂર ના થઈ શકે તેવાં તો નથી જ. દુઃખ છે તો દુઃખનો ઈલાજ પણ છે. ફક્ત તે ઈલાજની અજમાયશ થવી

જોઈએ. મારી દૃષ્ટિએ દુનિયામાં જે દુઃખ છે તેનાં પ્રમુખ કારણ આટલાં કહી શકાય : જેમની પાસે સંપત્તિ કે લક્ષ્મી છે તેમાંના કેટલાક સેવાભાવથી રહિત છે. સેવાભાવવાળા નીતિ ને ધર્મની નિષ્ઠા અથવા તો જરૂરી સામગ્રી ને સંપત્તિથી રહિત છે. પ્રજામાં જે પરંપરાગત કોરા કર્મવાદની ભાવના છે તેને પરિણામે પોતપોતાનું સંભાળી લેવાની વૃત્તિ પેદા થાય છે તેમ જ વધી છે, અને બીજાને મદદરૂપ થવા માટે બહુ જ ઓછા માણસો ઉત્સાહ બતાવતા હોય છે. ભૌતિકવાદ અને પ્રજાના એક વર્ગની કંગાલિયત વધતી જાય છે એ પણ એક હકીકત છે, તથા તેને લીધે પણ કેટલાંક દુઃખો પેદા થાય છે. સ્વાર્થ, લાલસા, કામ ને ક્રોધને લીધે પણ ઓછાં દુઃખોની સૃષ્ટિ નથી થતી.

એવાં કેટલાંય કારણો બતાવી શકાય તેમ છે. પરંતુ એ દુઃખોને દૂર કરવા માટેનો બનતો પ્રયત્ન સૌ કોઈએ કરવો જોઈએ. એ વાતમાં તો બેમત ના જ હોઈ શકે. એવો પ્રયત્ન જો પ્રજાના સર્વે વર્ગો તરફથી પ્રામાણિકપણે થાય તો સંસારનું સ્વરૂપ ઘણું જ બદલાઈ જાય, મધુમય બને, અને આનંદકારક થાય, એમાં સંદેહ નથી. જ્યાં સુધી બીજાનું દુઃખ તમને સ્પર્શી શકતું નથી, હલાવી કે દ્રવીભૂત કરી શકતું નથી, ને બીજાને દુઃખે દુઃખી થઈને તેને દૂર કરવા માટે શક્તિ, સમય તથા સામગ્રી હોવા છતાં તમે પ્રયત્નશીલ નથી થતા, અને આધ્યાત્મિકતાના રહસ્યને ત્યાં સુધી તમે નથી સમજ્યા, જ્યાં સુધી કોઈની અછત અને કોઈનાં આંસુ તમને સેવાધર્મમાં પ્રેરિત નથી કરતાં, અને બીજા જીવોનાં મંથન કે કષ્ટ તમારી આંખમાં આંસુ નથી ભરતાં; ત્યાં સુધી તમારા પૂજાપાઠ, જપ, ધ્યાન, દેવદર્શન કે સત્સંગનો શો અર્થ છે? ત્યાં સુધી તમારી સંપત્તિ ને સાદ્યબી પણ શું કામની

છે? મતલબ કે તમારી પાસે બીજું બધું જ હોય જ્ઞાન, બળ, પદ, પ્રતિષ્ઠા, ધન તથા તપ—પરંતુ તમારાં પંચમહાભૂતના માળખામાં જો હૃદય જેવું કંઈ ના હોય, બીજાને માટેની લાગણી, દયા, ભાવના કે સહાનુભૂતિ ના હોય, તો તેની કીમત કોડીની પણ ના કહેવાય. તમારી દ્વારા તેનો સદુપયોગ ના થાય અથવા તો બીજાના જીવનની સુખશાંતિને માટે એનો વિનિયોગ ના થાય તો શું કામનું?

એનું નામ જ એકલપેટાવૃત્તિ, અથવા તો યજ્ઞભાવનાનો અભાવ. યજ્ઞ એટલે જીવમાત્રમાં પરમાત્માના પ્રકાશનું દર્શન કરીને સૌની સેવા માટેની પ્રામાણિક પ્રવૃત્તિ. સમાજ એવા સેવાકર્મ કે યજ્ઞથી જ ટકે છે, સુદૃઢ બને છે, અને એથી ઉલટું, એકલપેટાપણાથી દુઃખી થાય છે, ને નિર્વીર્ય તેમ જ નષ્ટ બને છે.

એટલા માટે જ કહ્યું છું કે આવો, એક એવી સંસ્કૃતિનું નિર્માણ કરીએ જેમાં શક્તિ તથા સંપત્તિની સાથે સેવાભાવનો સુમેળ હોય: બુદ્ધિની સાથે હૃદય અને કર્મનો સંવાદ હોય: નિઃસ્વાર્થતા, વિશાળતા, ઉદારતા, ને પ્રેમ હોય: એ સંસ્કૃતિ ભારતવર્ષને માટે નવી નથી. અતીતકાળમાં એ વિદ્યમાન હતી જ. વૈદિક સંસ્કૃતિ એવી જ હતી. વેદ અને ઉપનિષદમાં એના પ્રતિધ્વનિ પડેલા છે. ગીતાએ એનો જયઘોષ કર્યો છે, ફક્ત તે સંસ્કૃતિ ભૂલાય ગઈ છે એટલું જ. તેને આપણા જીવનમાં પ્રત્યક્ષપ્રસ્થાપિત કરીએ અને જ્યાં છીએ ત્યાં નવો પ્રકાશ ને નવી પ્રેરણા ભરીએ, તો આપણી આજુબાજુની દુનિયાનું સ્વરૂપ ફરી જાય, એ છે તેનાં કરતાં વધારે સુખશાંતિમય બની જાય, ને દુઃખોનો અંત આવી જાય. જે સમાજમાં આપણે રહીએ છીએ તે સમાજનો વિચાર કરવાની ને તેને કામ લાગવાની આપણી

નવેમ્બર : ૨૦૦૭

૧૧

ફરજ છે. જે સૃષ્ટિમાં આપણે શ્વાસ લઈએ છીએ અને વિહાર કરીએ છીએ તે સૃષ્ટિની સાથે એકતાનતાનો અનુભવ કરવાની અને તેને માટે કાંઈક કરી છૂટવાની આપણી ફરજ છે. એ ફરજને સદાચે સ્મરણમાં રાખીને તેને આચારમાં ઉતારવાનો પ્રયત્ન કરીએ તો આપણું અને બીજાનું જીવન ઉજ્જવળ ને સફળ થાય તથા સુધામય બની જાય એમાં શંકા નથી.

જીવન વિકાસની ઉત્કટ તમન્ના પ્રગટ્યા વિના, સમજપૂર્વકની ઉત્કટ તાલાવેલીયુક્ત ગરજ જાગ્યા વિના, સદ્ગુરુ જેવી ઉત્તમ વસ્તુ મળે તોપણ તેનો અર્થ સરી શકતો નથી. — પૂ. શ્રી મોટા

આ દિવસો પણ ચાલ્યા જશે.

✱ સ્થાપત્ય કન્સ્ટ્રક્શન ✱

પ્રો. મનીષ હરિભાઈ ભોજાણી,

બિલ્ડર્સ એન્ડ ડેવલપર્સ,

મધુર કોમ્પ્લેક્સ, શનાળા રોડ, મહારાજા ટાઈલ્સ સામે,

મોરબી-૩૬૩૬૪૧.

ફોન : (ઓફિસ) ૨૨૧૩૮૧, (રહેઠાણ) ૨૩૦૨૨૨.

૧૨

અધ્યાત્મ

તમે અમારી સાથે રહો છો

તમે અમારી સાથે રહો છો સદાચે,
પ્રતીતિ હૃદયને દિવસ રાત થાયે!
ચરણ ચાલે જ્યાં જ્યાં, ગામે કે શહેરે,
વન હો ભયંકર કે એકાન્તે ઘેરે—
દિવસ હો કે રાત્રિ સન્માર્ગે પ્રેરે,
જયોતિ તમારી ઝગમગ

નાયનો મહીં રેલાયે! —૧

ભલે મોટરે કે વિમાને ગગનમાં,
સદા ફરતા રહીએ રણમાં, ચમનમાં,
ગંદકી છો વ્હેતી ફરતે જગતમાં,
ફોરમ તમારી પાવન

પ્રાણો મહીં છવાયે! —૨

સ્વીકાર્યા તમે જ્યારથી છે શરણમાં,
રહે તે દિવસથી મન તો મગનમાં!
રહો એવી મસ્તી સદાચે જીવનમાં,
અંતર અમારાં એવાં

જયગાન તમારાં ગાયે! —૩

—ઈશ્વરભાઈ પટેલ (પરમાર્થી)

અદ્ભુત ગુણદર્શી મા સર્વેશ્વરી

જ્યોત્સ્નાબેન ભરતકુમાર ત્રિવેદી

સાધકોના જીવનમાં માની ઓતપ્રોતતા.

શક્તિ આરાધના પર્વે જે. વી. શાહને યાદ કરીએ તો સમય સમયની વંદના. શંકરાચાર્યે જગદમ્બા પર ઘણાં સ્તોત્રો રચ્યાં છે. તેમાં સૌન્દર્ય લહરી સહુના શિર મુકુટ જેવું છે. તેમાં દુલા-કાગ કહે છે તેમ “મારા રામ તમે સીતાજીની તોલે ન આવો.” સંનિધિ પર્વમાં પૂજા પણ કંઈક આવું જ કહે છે “મારા પ્રભુ તમે મારા માની તોલે ન આવો.” તો શંકરાચાર્ય કહે છે શિવમાં જે ઈ છે તે શક્તિ સ્વરૂપ છે. જો ઈ લઈ લઈએ તો શિવ શવ થઈ જાય અને આપણે સહુ પણ આપણામાંથી કદાચ મા બાદ કરી દઈએ તો એવાં જ થઈ જઈએ. આપણા જીવનનો જીવંત ધબકાર ‘મા’ છે આપણી ચેતના માત્ર ઝંકૂત કરનાર નહીં પણ તેને ચલાવનાર, દોડાવનાર અને ઉર્ધ્વગતિએ લઈ જનાર આપણા ‘મા’ છે. આ શક્તિ આરાધના પર્વે તેમના ચરણોમાં કોટિ કોટિ પ્રણામ.

પ્રાતઃકાળના પ્રારંભથી જ પૂ. મા આપણી દિનચર્યાનું સુંદર આયોજન કરી સુંદર શિલ્પીની અદાથી આપણા જીવનનું ઘડતર કરી રહ્યાં છે. પ્રણામ એટલે પ્રભુમિલનનો યોગ. પ્રણામ એટલે માની સ્વકીય સાધનાનું નવલું નજરાણું. ઊઠતાં, બેસતાં, ઊંઘતા જાગતાં જીવનની પ્રત્યેક પળે અને મહત્ત્વના પ્રસંગે પ્રભુને કંઈક ઉત્તમ અર્ઘ્ય આપી શકાય તેમ હોય તો તે પ્રણામ. ‘મા’ આપણ-ને કર્મફળનો ત્યાગ કરવાનું નથી કહેતાં, પણ આ પ્રણામ સાધના-થી સમર્પિત સર્વ કાર્યો પ્રભુનાં જ છે. તું કંઈ જ નથી એવું અહમ્ શૂન્ય શિક્ષણ આપી આધ્યાત્મિક જગતના સૌથી મોટા ભય-

સ્થાનને દૂર કરી વિનમ્રતાનું અમૃતપાન કરાવે છે. પ્રભુને બાંધવાનો ઉત્તમ ઉપાય પણ બતાવે છે. દિનચર્યાની શરૂઆતે જ પ્રણામ—એટલે સમગ્ર દિનનો ભાર પ્રભુ પર અને એમ કમે કમે સમાહ, માસ, વર્ષ અરે, આખાય આયુષ્ય એ બધાંનો ભારનો ખો તેને. આપણે છૂટા. આનાથી વિશેષ મુક્તિ શું હોઈ શકે?

જીવનના હકારાત્મક અભિગમથી પરિસ્થિતિનો સહજ સામાન્ય સ્વીકાર એ ‘મા’ના જીવનનો અનોખો અભિગમ. સારાં કે ખરાબ લાગતાં દરેક પરિણામમાં પ્રભુની જ કૃપા. અકસ્માત્ એ પણ પ્રભુની કૃપા. બેગ ખોવાઈ જાય તે પણ પ્રભુકૃપા કે કનેક્ટીંગ ફાઈલટો ચૂકી જવાય તે પણ પ્રભુની જ કૃપા. ક્યાંય કોઈ બડબડાટ કે કોઈ ફરિયાદ નહીં. All for the best એવું એમને તો એટલું પચી ગયું છે, પણ એ ગોળી ‘મા’ આપણને સર્વને પણ ગળાવી રહ્યાં છે. એ સ્થિતિ કે પરિસ્થિતિમાં પણ તે સમયનો સર્વશ્રેષ્ઠ ઉપયોગ કે વિનિયોગ તે જ તેમનું વિરલ દર્શન.

આપણે બાળકો એવાં ઘેલાં કે આપણે ‘મા’નું આત્મિક આંતરિક સ્વરૂપ એમની કૃપા વિના ક્યાંથી સમજી શકીએ? તો ‘મા’ સ્વયં પોતાની ઓળખ આપે. ‘મા’ આકાશ જેવાં છતાં દૂર નહીં. આ કેવું ભવ્ય વિરાટ દર્શન! સાથે જ ‘મા’ આકાશ બોલીએ પણ જ્યારે આપનું સ્મરણ કરીએ કે દર્શન કરીએ ત્યારે એમ થાય આ જ “હાશ” આ આકાશ શું ન આપે! અને શું ન સમાવે! ઘણી વાર એમ થાય કે આકાશ જીવન આપી શકે, પણ ‘મા’ જેવું વ્હાલ ન આપી શકે. અમી ન વર્ષાવી શકે. ત્યાં તો સર્જન ને વિસર્જન બંને, અહીં તો માત્ર સર્જન અને તેના પરિણામે શાન્તિ ને આનંદ, ખરું ને ‘મા?’ એક ‘મા’ની છત્ર-છાયામાં શું નહીં? ઉછળતું કૂદતું ઘસમસાટ વહી જતું જીવન! “ધરતી પર જો રાહ ન ભાળું તો આકાશેથી મારગ કાઢું” એવી

ખુમારી, સાહસ છતાં દૂર નહીં. સાધનાત્મક જીવનના તો આપણે પ્રશ્નો જ નથી હોતા સાચા અર્થમાં આપણે એવી કોઈ સાધના કરતાં જ નથી, પણ આપણા વ્યવહાર જીવનના પ્રશ્નોમાં ‘મા’ અડીખમ—પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ આપણી સંગે જ છે. ક્યાંય દૂર નહીં. સદા સુલભ સ્પર્શન દર્શનનો માનવજીવનનો અમૂલ્ય લાભ કે માનવજીવનનું સાર્થક્ય તે ‘મા’નું સાંનિધ્ય આકાશ ક્યાંથી આપી શકે? કોઈ ક્ષિતિજ રેખા નહીં! કોઈ આભાસ નહીં. સહજ સુભગ પ્રેમદર્શન, પ્રેમવર્ષણ!

પ્રત્યેક નામકરણમાંથી પણ બોધ ગ્રહણ કરવાની વિશિષ્ટ દૃષ્ટિ પછી તે માઈલ સ્ટોન પર લખેલું લખાણ હોય કે કોઈ ખટારાની પાછળની લીટી. ક્યાંક વળી કોઈ પુસ્તકમાં તો ક્યાંક કોઈ બેનરમાં પણ જો પૂ. ‘મા’ની દૃષ્ટિ પડે તો તે પણ જાણે સજીવન થઈ જાય. All Out જેવા મચ્છર ભગાડનાર ઔષધ-માંથી પણ—પ્રભુ સિવાય All Out તેવો અર્થ તો ‘મા’ જ કાઢી શકે. આપણે તો વર્ષોથી વાપરીએ પણ એવું તો કંઈક ક્યારેય સૂઝ્યું નહીં. જયપુરમાં મૂર્તિની દુકાનના માલિક સિનેમાના એક્ટર શ્રી રાજકપૂરની પ્રશંસા પણ ‘મા’ જ કરી શકે. અને એ મૂર્તિના દુકાનદારે માત્ર ૪૫ રૂ. ની મૂડીથી વેપાર શરૂ કરેલ તે યાદ અપાવી, આપણે શું લાવ્યા શું લઈ જવાના! તે ખૂબ અઘરી વાતને પણ ‘મા’ જ સહજતાથી સમજાવી શકે.

પૂ. માનો નાના માણસો સાથેનો વ્યવહાર એ આપણા જીવન-નો પણ અભિગમ બદલી નાખે. એકવાર શ્રી મધુભાઈ ભટ્ટને ત્યાં ‘મા’ પોતાના રૂમમાંથી બહાર આવ્યાં. ઘરકામ કરનાર ભાઈ ત્યાં હતો. ‘મા’ કહે, “એને પચાસ રૂપિયા આપો.” આપી દીધા. ‘મા’એ તેમના સ્વભાવ મુજબ અમને પણ આપી દીધા, પછી કહે, એ માણસ બીજા બધાંના દર્શન કરે અને આપણાં કરે, તો તેનું વિશેષ ફળ ખરું કે નહીં! એવું જ

હરિદ્વારમાં થયું. ‘મા’ સત્સંગમાં આવતાં હતાં, ત્યાં એક સફાઈ કામદાર ભાઈ સામે મળ્યો. શ્રી મુનીન્દ્રજી મીઠાઈ લઈને આવેલા પ્રસાદ માટે. ‘મા’એ આ બધી જ મીઠાઈ એ ભાઈને, સફાઈ કામદારને આપી દીધી! દિવ્યેશનું જીવન બચાવનાર ભાઈને પોતાના ગળામાંથી એક ક્ષણનો પણ વિચાર કર્યા વિના સોનાની ચેઈન આપી દીધી! કદાચ એક ક્ષણ માટે તેની પોતાની માતાને પણ એવું યાદ ન આવે. આવું દિવ્ય દર્શન ક્યાં મળે! સતત લાવો, લાવોના જમાનામાં આપો જ આપો. લેતાં થાકી જાય એટલું આપો. પછી તે કોઈ પણ હોય, કદાચ કર્ણની ઉપમા પણ ઝંખવાય. ઉણી ઉતરે.

આવાં આપણા ‘મા’ જલધિનું પ્રભુપાત્ર હોય અને સ્વયં શારદા શ્રી શ્રી માના ગુણોનું વર્ણન કરે તોપણ તે ઓછાં પડે. ત્યાં માત્ર આપણે નેતિ નેતિથી જ ચલાવું પડે. બસ આપણે તો એટલું યાદ રાખી એ કે ‘મા’ આપણાં છે અને એથી વધુ આપણે ‘મા’ના છીએ. એનાથી મોટું આ જીવનનું કોઈ સૌભાગ્ય ન હોઈ શકે. ‘મા’નો રાજીપો લેવાનો એક સીધો સરળ ઉપાય તેના ચીંધ્યાં માર્ગે ચાલીએ. પ્રત્યેક ક્ષણે માનવજીવનનું જે પરમલક્ષ્ય છે તેની પ્રાપ્તિને ન વીસરીએ. પોતાના પેટની ચિંતા એ ભૌતિક-વાદ પણ બીજાના પેટની ચિંતા આધ્યાત્મિકવાદ. તે જયપ્રકાશ નારાયણ જેવાં આપણાં ‘મા’ના ચિંતનને ટોચલાઈટની જેમ નહીં પણ દીવડાની જેમ પણ અપનાવી જીવનમાં ઉતારીએ. સર્વત્ર શુભનો પ્રસાર અને મંગલનો પ્રચાર કરી, ખંડેર બનતા જતા માનવજીવનમાં આનંદ સભરતા લાવવાના આપણા મા—પ્રભુના પ્રયત્નોમાં મદદરૂપ બનીએ, તે જ શુભાશીષની તેમના આ પર્વ પ્રસંગે યાચના. જય કૃપાળુ મા.

નૂતન વર્ષની શુભકામનાઓ

વિક્રમ સંવત્ ૨૦૬૩ નું વર્ષ તા. ૯-૧૧-૨૦૦૭ ના રોજ પૂરું થાય છે અને તા. ૧૦-૧૧-૨૦૦૭ ને શનિવારના રોજ નવા વિક્રમ સંવત્ ૨૦૬૪ નો પ્રારંભ થાય છે.

કેલેન્ડરનાં પાનાં બદલાતાં રહે છે ને આયુષ્યનો એક એક દિવસ ઓછો થતો જાય છે, તે અંગેની સભાનતા આજનો માનવ ગુમાવી બેઠો છે. સંતો, મહંતો, મહાત્માઓ અને શાસ્ત્રો આ અંગે ચેતવણી ઉચ્ચારતા રહે છે. કેટલાક અપવાદરૂપ માનવો સિવાય, વિશ્વના આમ જનસમુદાય પર એની અસર નહિવત્ જણાય છે. એવું અનુભવાય છે, જે દુઃખદ છે.

અમે ઈચ્છીએ કે પ્રભુ સહુને સદ્બુદ્ધિ ને સુખશાન્તિ આપે. નવું વર્ષ સૃષ્ટિના સહુ જીવો માટે ખૂબ ખૂબ મંગલકારી બની રહો તે માટે પ્રભુને અંતરથી પ્રાર્થના.

અમારાં મા-પ્રભુ પણ ભગવાનમાં શ્રદ્ધાભક્તિ ધરાવતા સર્વ સાધક ભાઈબહેનોનું સર્વ પ્રકારે મંગલ કરે એ જ નવા વર્ષની અમારી શુભકામના.

— તંત્રી

‘શ્રી રમણ મહર્ષિ સાથેના વાર્તાલાપો’ ‘સભાન શાશ્વતી’

સંપાદન : પોલ બ્રન્ટન-વેંકટશમૈયા

અનુવાદ : પ્રો. તરલા દેસાઈ

૧૦. ચક્ર અને કુંડલિની

પ્રશ્ન : ચક્ર એ શું છે?

મહર્ષિ : યોગ-સાધનામાં વ્યક્તિ છેક નીચલા ચક્રથી આરંભી નીચે જાય છે અને જ્યાં સુધી મસ્તિષ્કકેન્દ્ર કે સહસ્ર્ર પાંખડીઓવાળું પદ્મ પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાં સુધી ઊંચે ઊઠે છે અને એમાં જ પરિભ્રમણ કરે છે. જ્ઞાન-સાધનાદ્વારા વ્યક્તિ સીધી હૃદયકેન્દ્રમાં સ્થિર થાય છે. યોગીઓનું હૃદયચક્ર અનાહત કહેવાય છે જે હૃદય સદૃશ નથી. જો એમ હોત તો તેઓ સહસ્ર્ર સુધી આગળ શા માટે વધત? વળી વિભક્તપણાના ભાવમાંથી જ પ્રશ્ન ઊભો થાય છે. પણ આપણે એ કેન્દ્રથી દૂર કદી હોતા જ નથી! અનાહત સુધી પહોંચતાં પહેલાં કે એ વટાવ્યા પછી વ્યક્તિ કેન્દ્રમાં સ્થિર જ હોય છે. કોઈ આ સમજે કે ન સમજે વ્યક્તિ કેન્દ્રથી કદી દૂર હોતી નથી.

★ ★ ★

આત્માનો જ સાક્ષાત્કાર કરવાનો છે. એનો સાક્ષાત્કાર પોતાના પરિઘમાં બધું આવરી લે છે. શક્તિઓ, સિદ્ધિઓ બધું એમાં સમાવિષ્ટ છે. જેઓ આ વિશે બોલે છે તેમણે આત્માનો સાક્ષાત્કાર કર્યો હોતો નથી. આત્મા હૃદયમાં છે અને તે હૃદય સ્વયં છે. પ્રાગટ્ય મગજમાં છે. હૃદયથી મગજ સુધીનો પ્રદેશ સુષુપ્ત દ્વારા વિચારી શકાય. યોગીઓ કહે છે કે, એ પ્રવાહ સહસ્ર્રમાંથી ઉદ્ભવે છે અને ત્યાં જ લય પામે છે. એ અનુભૂતિ

પૂર્ણ નથી. જ્ઞાન માટે એ હૃદય સુધી આવવો જોઈએ. હૃદય જ આરંભ અને અંત છે.

પ્રશ્ન : છ ચક્રોનો ઉલ્લેખ છે. જીવ હૃદયમાં રહેલો છે એમ કહેવાય છે એ સાચું છે?

મહર્ષિ : તમારે હૃદયને શારીરિક અવયવ તરીકે લેવું જોઈએ નહિ. એ અગત્યનું નથી. આપણને આત્મા કરતાં ઓછા સાથે નિસબત નથી. એના માટે આપણે સ્પષ્ટ છીએ. શંકા કે વાદવિવાદ નથી. ચક્રો એકાગ્રતાના હેતુઓ માટે છે અને એમનું પ્રતીકાત્મક અર્થઘટન કરાયું છે. કુંડલિનીનો પ્રવાહ આપણે છીએ.

પ્રશ્ન : કુંડલિની કરોડરજજુના મૂલાધારમાંથી ઊઠતી કહેવાય છે.

મહર્ષિ : એ પ્રવાહ આપણે છીએ. મન સાચી કુંડલિની છે. નિર્બળ મનને મદદ કરવા સારુ જ કુંડલનીનું પ્રતિનિધાન સર્પ તરીકે છે. ચક્રોનાં પ્રતિનિધાનનાં સ્વરૂપો પણ આભાસી છે.

જ્યારે આત્માનો સાક્ષાત્કાર થાય છે ત્યારે છાતીની જમણી બાજુ, હૃદયમાં પ્રકાશ અનુભવાય છે. જે યોગમાર્ગનો અભ્યાસ કરે છે તેમને માટે કુંડલિની અને ચક્રોનું અસ્તિત્વ છે. પણ જે આત્મખોજનો અભ્યાસ કરે છે તેમને માટે નથી.

(ક્રમશઃ)

પૂ. માના સાન્નિધ્યમાં મેં માણ્યું “વન સ્વર્ગ પર્વ”

દેવાંગ દેસાઈ, યુ.એસ.એ.

સ્વપ્ન તો આપણે બધા જ જોઈએ છીએ અને હું પણ સ્વપ્નોમાં ઘણું વિચર્યો છું, પરંતુ તારીખ ૬ થી ૧૬ ઓક્ટોબર—૨૦૦૭ દરમિયાન મને પહેલી જ વાર સાચા સ્વપ્નલોકમાં કે સ્વર્ગલોકમાં સાચે જ બિરાજવાનો મોકો પૂ. માએ ધર્યો. દરેક માણસ કદાચ મારા કે આપણા બધા જ જેવો વાસ્તવિકતા અને સ્વપ્નોની દુનિયા વચ્ચે અથડાતો કુટાતો હોય છે. અને ખાસ કરીને બાળપણ છોડ્યા પછી સંસાર પ્રવેશ કરી ફક્ત “વિશ્વ મોહિની” લક્ષ્મી મેળવવાની પળોજણમાં પડ્યો રહેતો હોય છે.

પૂ. માએ જ્યારે ન્યુજરસીમાં શિબિર નક્કી કરી ત્યારે મને કોઈ જ ખ્યાલ ન હતો કે બહારની દુનિયા કરતાં શિબિરની દુનિયા કેવી હશે. પહેલીવાર જ પૂ. મા સાથે ૧૦ દિવસ રહેવાનો મોકો મળ્યો. થોડા ગભરાટ અને થોડા વિચારો બાદ મેં પણ વન સંનિધિ પર્વના સ્થળે જ રહેવાનું નક્કી કર્યું.

ત્યાં આવેલ બધા જ સત્સંગીઓ જાણે એક જુદી જ દુનિયાનાં માણસો. બધાનાં જીવન અને મન જાણે એક પૂ. માના તોરે જોડાયેલાં. બધા જ પ્રેમથી વાતો કરે અને દરેક એકબીજા સાથે પ્રેમથી વર્તે. થોડું માનવામાં ન આવે. મારા જેવા કળીયુગની દુનિયામાં અટવાયેલા માણસને પણ પહેલાં કહ્યું તેમ આ તો સ્વર્ગલોક હતું અને સાચું સ્વપ્નલોક હતું. એટલે એમાં બધું જ શક્ય હતું. મને ઘડીકમાં થયું કે આપણા દરેકના મનમાં ક્યાંક

એક વૃંદાવન છૂપાયેલું હોય છે અને આપણે એક ગોપી બની એ વૃંદાવનના શ્રીકૃષ્ણને શોધ્યા કરતા હોઈએ છીએ. તો આ તો હકીકતમાં ઊભું થયેલું વૃંદાવન અને એમાં દરેક સાથે રાસ રમતાં, રમાડતાં, હસતાં અને હસાવતાં આપણાં પૂ. માએ જ આપણા પ્રભુ કૃષ્ણ હરિ: ખરેખર પૂ. માને આ શિબિરમાં જોવાની, નિહાળવાની, પામવાની, પૂજવાની એક અનેરી જ મજા હતી.

જેમ ફલાવરવાઝમાં થોડાં ફૂલ રાખ્યાં હોય અને એની સુવાસ આપણે લઈએ ત્યારે જાણે એ ફૂલો જ આખું ઉપવન બની જાય છે અને એ ફૂલો ત્યારે એ ઉપવનનું પ્રતિનિધિત્વ કરતાં હોય છે. તેમ શિબિરમાં વિહરતાં પૂ. માને નીહાળી જાણે સ્વર્ગની કોઈ દિવ્ય દેવીનાં દર્શન હરઘડી થતાં હોય એવી પ્રતીતિ થયા કરે અને જાણે આખું સ્વર્ગલોક આ પર્વમાં જ ઊભું થયું હોય એમ લાગે.

રોજના શિબિરમાં પળાતા બધા ભક્તોના નિયમો કુટિયાની પ્રદક્ષિણા કરતા ભક્તો કે પછી ધૂનની મસ્તીમાં મસ્ત બની જતા પૂ. માને જોઈને આખા શરીરમાં રોમાંચ થઈ જતો. મેં તો ખૂબ નાનો નિયમ રાખ્યો હતો અને એ વિશે વિચારીને મને એમ જ થતું કે કદાચ આટલા નાના નિયમોની પૂ. પ્રભુ કે પૂ. મા નોંધ પણ લેતાં હશે ખરાં? પણ પૂ. મા તો દરેકે દરેક ભક્તોની નાનામાં નાની વાતનું એક એક નાની લાગણીનું પણ ધ્યાન રાખતાં દેખાયાં.

આટલા લોકો, આટલી વ્યવસ્થા, રહેવું, ખાવું, ન્હાવું એ તો જાણે કોઈ અલૌકિક શક્તિથી થયાં કરતું હતું. રોજ સવારે હલકી ઠંડકમાં અને ધૂંધળા પ્રકાશમાં ચાલતી સત્સંગીઓની ફેરી

અને હળવા સાદે ગવાતી પૂ. મા—પ્રભુની બાવની હજુ પણ મારા મનમાં ઘૂંટાયા કરે છે. પંડિત જશરાજ કે નરસિંહ મહેતાના ભજનો અથવા પૂ. માના સુમધુર કંઠે ગવાયેલાં ભજનો પર થતાં સવારના નિયમિત પ્રણામ અને નવરાત્રિનો શુભ પર્વ ઉજવવા ગવાતી મા દુર્ગાની સ્તુતિ જાણે એક અદૃશ્ય શક્તિ-પીઠની કલ્પના કરાવતું રહ્યું.

પૂ. પ્રભુની મીઠી વાણીમાં સંભળાતાં પ્રવચનો દિલ અને દિમાગ પર ઘણી જ ઊંડી અસર કરી ગયાં. ખૂબ જ સરળ અને સચોટ વાણી પ્રયોગમાં થતી આટલી ઊંચી વાતોને કદાચ વાગોળીને સમજતા આ નાદાન મારા મનને હજી ઘણીવાર લાગશે એમ લાગ્યું. એક જ પ્રવચનને શાંતિથી સાંભળીને એની પર પુનઃ વિચાર કરતા એનો એક જુદો જ ભાવ ફેરી ઊભો થાય એવું લાગ્યું.

પૂ. મા પણ ક્યારેક પોતાની સ્લેટ પર હળવી ટકોર કરતાં તો ક્યારેક ખૂબ જ સુંદર વાતોની કાંકરી અચાનક જ આપણાં માનસપટ પર નાખતાં અને એવા તરંગો લાંબા સમય સુધી ફેલાતા દેખાતા. પરંતુ આ બધામાં પૂ. મા મને ક્યારેક જીવનથી ભરપૂર પ્રેમાળ માતા, તો ક્યારેક પોતાની મસ્તીમાં મસ્ત પ્રભુ-ભક્તિમાં લીન કોઈ સૂફી ઓલિયા જેવાં લાગતાં. એનું સ્મરણ એ હતું કે પૂ. માને હું ક્યારેક બધાની વચ્ચે રહી વાતોની આપલે કરતાં જોતો કે સત્સંગ હોલમાં શણગારેલ એક એક રીબીનનું ધ્યાન રાખતાં જોતો કે પછી પ્રાર્થના અને દુર્ગાસ્તુતિના પાનાં કેમ ગોઠવાય તેની સ્ટેપલરની પીન સરખી કરી, શીખવાડતાં જોતો અને ક્યારેક તો બહારમેદાનમાં નાના બાળકો સાથે રમતાં રમતાં, આમથી તેમ દોડતાં, પ્રેમથી કોઈને મીઠી ટપલી મારતાં

કે દરેક ઉંમરના સત્સંગીઓને સમય આપતાં જોતો ત્યારે મને લાગતું કે મા કેટલાં વ્યવહારકુશળ અને જીવનના એક એક રંગને માણતાં દેખાય છે. અને આપણને સાથે એ બધું જ શીખવાડતાં પણ જોવા મળે છે.

એ સાથે જ મારા સદ્ભાગ્યે મને પૂ. માની વિદેશપ્રવાસની ડાયરીઓ વાંચવાનો લ્હાવો મળ્યો, જેમાં એમના એક ખૂબ વિભિન્ન વ્યક્તિત્વનો પરિચય થયો. આટલા બધા લોકો, બધાની વાતો અને અવાજોની વચ્ચે રહેવા છતાં પણ પૂ. માની મૌનની વાણી મને એમની વિહારવંદનામાં વાંચવા મળી (ડાયરીમાં).

હરઘડી, હરદિન પૂ. પ્રભુ સાથે થતા એમના સંવાદો પૂ. માના નિયમિત પળાતા ચૂસ્ત નિયમો કે માનું એક અલગારીપણું એમાં તરી આવતું. ક્યારેક દુન્યવી વસ્તુઓથી ઉપરામ થઈ જતાં મા, તો ક્યારેક કોઈ અતિ રમણીય જગ્યાને જોઈ પૂ. પ્રભુને પ્રાર્થનાથી સોંપતા ‘મા’ જાણે એ ડાયરીઓના દરેક પાને ફક્ત અને ફક્ત પ્રભુમાં ખોવાયેલાં સાથે જ પ્રભુને જ જપતાં દેખાયાં. પૂ. માનું એક રૂપ આપણી સાથે રમતું, સંવાદો કરતું, સ્લેટ પર, તો બીજું પ્રભુભક્તિમાં મસ્ત થઈ માળાનો એક મણકો બની જઈ ફર્યા કરતું અને ખૂબ જ શાંત, નિત્ય નિયમોથી શોભ્યા કરતું દેખાયું ડાયરીમાં.

નવરાત્રિમાં પૂ. માની હાજરીમાં રમાયેલા ગરબા વિવિધ સંતોની વાતો અને વિડીયો, દેશભક્ત કર્મયોગીઓની વાતો અને સત્સંગીઓએ વ્યક્ત કરેલા કૃપા પ્રસંગો કંઈ કેટલુંયે આ ૧૦ દિવસોમાં અમે માણ્યું. અને રમતાં રમતાં, ભજતાં ભજતાં બધાએ સત્સંગનું ભાથું બાંધ્યું.

બસ એમ પણ સારા દિવસો ખૂબ જલ્દી પસાર થઈ જતા

હોય છે. અને આ તો પાછું પૂ. માનું પર્વ, એટલે આપણે ખરેખર વસ્તુસ્થિતિનું ભાન ભૂલીને ફક્ત ગોપીઓ બની આપણા શ્રીકૃષ્ણની આસપાસ ફર્યા કરતા હોઈએ, એટલામાં તો શિબિરના ૧૦ દિવસો પસાર થઈ ગયા અને મારા જેવા પ્રથમવાર પૂ. માની શિબિરમાં રહેનારને એક જીવનભર યાદ રહે તેવી મહામૂલ્ય પ્રસાદી દઈ ગયા.

શિબિરના અંતે હું એ રમણરેતને મનોમન ખૂબ પ્રેમથી ચૂમ્યો અને પૂ. માને વંદીને મનમાં એમ વિચારતો રહ્યો કે આ તો બસ આકાશે આમ ક્યાંક ઝૂકી લીધું અને ફૂલોને કેમ છો એમ પૂછી લીધું! પૂ. માએ મારા જેવા પામર જીવને આટલું વ્હાલ આપ્યું, સાંભળવાને કાન આપ્યા, (ધયા) અને મને કાંઈ જ લાયકાત ના હોવા છતાં સ્વર્ગસેર કરાવી અને તેથી જ અમને તો જીવનમાં પૂ. માના નામની મિલકત મળી ગઈ. પૂ. માની આ કૃપા વરસાવવા બદલ મારા કોટિ કોટિ વંદન અને પ્રણામ—પ્રણામ—પ્રણામ અને પ્રાર્થના કે અમને આવો લ્હાવો ફરી જલ્દી મળે પૂ. માના સાંનિધ્યનો.

અમે ફરી આ વાસ્તવિકતાની કઠોર દુનિયામાં આવી પછડાયા છીએ. પણ મન તો હજુ ‘મા’ ‘મા’ ‘મા’ના મધુર નામની ગલીમાં ખોવાયેલું છે. હે મા, અમને બસ આ જ રીતે તમારા શ્રી ચરણોમાં સ્થાન આપી, આપું જીવન તમારા સાન્નિધ્યમય બનાવી દો એવી પ્રાર્થના. પૂ. માએ જ જેમ ભજનમાં કહ્યું છે તેમ—

“પૂર્ણ પ્રેમી બનાવીને લઈ જજે રે, તારા દિવ્ય ધામની માંદ્ય.”
કૃષ્ણ તારી પાસે માંગુ એટલું રે...

My first experience of Puja Maa's Divinity

Pratik Smart, U.S.A.

It has been two days since we returned home after the conclusion of the Van Sanniddhi Parva. However the celebrations have continued within the heart and mind even today. I may have returned home physically but I still seem to be there at the Parva in spirit. I pray to 'Maa' that this celebration continues within myself until she gives us an opportunity to participate in yet another one soon.

It seems like yesterday when we reached Deer Park, the location where the Sanniddhi Parva had been organized. Within minutes we were meeting other Satsangis and Bhaktas who had reached there to help organize the place for the festival. There we got the first glimpse of 'Maa' at the main hall. In the darkness of the night she sparkled like a ray of light that dazzled me and It felt as if she was giving us the mood and energy of the Satsang.

Although a lot of preparatory work had been completed before we reached there I did get a chance to work with other satsangis to help

organize the place and bring it to a festive mood. We spent time setting up banners, sticking up posters at various places on the grounds to direct new comers, decorating the satsang hall, setting up the kitchen, working on the 'Kutia', picking up satsangis who were coming from all corners of the world and the list would go on and on. All this work was being done under the supervision of 'Maa' and she made sure that all work was completed before the start of the satsang on October 7, 2007. Her energy unfathomable and her ways were so gracious that we were engulfed in her divinity and had no idea when 2 days passed in organizing the park area. "Maa had ensured that everything was at the right place and she took personal attention to details as if each item at the Parva belonged to God. With even greater care and enthusiasm she made us all welcome "Prabhu Shri Yogeshwarji" into the Satsang Hall and the Kutia. This brought the soul to the body that was being decorated for the last two days.

The next 10 days took us into another world. It was my first chance to leave my worldly chores and spend time in a spiritual environment. My day was transformed into a Satvik one from the Tamasik ones that I had been spending

until I came to the Parva. Each morning we got up early to get ready for the Prabhat Vandana at 7 am. This was followed up with Pranams at the main hall and light exercises to enliven the body. Then a short break for all satsangis to have their breakfast and complete some of their 'Niyams' that they had registered before the start of the satsang. We would all meet at the hall at 10 am to listen to Prabhu's 'Pravachans' thereafter. Then again break for lunch and a chance for satsangis to complete their 'Niyams'. We would meet again at 3 pm and this time we would go through presentations from the satsangis, video presentations of different kinds such as other Acharyas, video clips of 'Maa' and other satsangs she has had in the 80's and 90's, films on Deshbhaktas, personal experiences of several satsangis who have been with 'Maa', reading from Maa's diary, etc. Then a break for dinner and final 'Bethak' at 8 pm that would go up until 11 pm before we went to rest for the night. All this was constantly interspersed with Bhajans, Sankirtan, Bavanis, Pada and chanting. In between we would get a chance to participate in Garba-Raas since it was Navaratri. Then there were times when we would walk down to the lake with Maa for

Sankirtan and Prashnotri sessions. There were times when we would be encouraged by "Maa to play a game of volley ball or jog in the park. There were also those small chances to get some personal time with "Maa and learn a few lessons from her that would help one in their personal life. At some other times there were commemoration ceremonies for devotees who had made significant contributions and yet at other times we were all given a chance for 'Shram Yagna' whereby we created a trail to the lake which at the behest of the park manager was named "Om Maa trail". All these activities removed our worldly thoughts and we were drowned in a divine, serene energy. "Van Sanniddhi Parva" truly became an opportunity for us to associate with devotees and spend our time improving our spiritual life.

In the midst of all these activities and celebrations one person who remained in the limelight was 'Maa'. She was a constant source of inspiration to everyone at the Parva. While devotees were finding ways to have her association and in some way give something back to the Parva, Maa would have her way of sparing much more time and energy for each one who had attended this Parva. Even in the

middle of all these activities she would remain up on the stage with a smile enchanting all 268 people who had attended the Parva. There was never a time when she was tired and in spite of having severe 'Niyams' and 'Nirjala Vrata' she would stay awake almost every night to spend as much time she could with all her devotees. Her presence was invigorating and she would cast a spell on the devotees, to the extent that no one would want to move away from the hall if she were present there. As days progressed her presence became so divine that every one had their minds focused on their spiritual activities with Maa, and their worldly life was forgotten. This was truly a Vanprastha life that we were living and by the end of it we hoped and prayed that this would never end. As the days came to an end each one was praying for more association with 'Maa'. With tears in their eyes many devotees departed back to their homes. However, each one prayed that 'Maa' would strengthen their spiritual life and bring them closer to her in her service so that such celebrations would last forever.

Jai Kripalu Maa.

પૂ. માની દિવ્યતાનો પહેલો અનુભવ

પ્રતીક સ્માર્ત, યુ.એસ.એ.

અનુવાદ : તંત્રી

વન સંનિધિ પર્વ પૂરું થતાં ઘરે પાછા આવ્યાને બે દિવસ થયા. આમ છતાં, આ ઉજવણી હૃદય અને મનમાં આજ સુધી ચાલુ રહી છે. ભલેને હું શરીરથી ઘરે પાછો આવ્યો, છતાં તાત્વિક રીતે જાણે હજી હું એ પર્વમાં જ હોઉં એમ લાગે છે. આથી પૂ. માને હું પ્રાર્થના કરું છું કે જલ્દીથી બીજા આવા પર્વની ઉજવણીમાં ભાગ લેવાની તક તેઓ આપે ત્યાં સુધી ભલેને આ પર્વની ઉજવણીના સ્પંદનો મારામાં ચાલ્યાં કરતાં.

સંનિધિ પર્વનું આયોજન જે સ્થળે કરવામાં આવ્યું હતું તે ડીઅર પાર્ક Deer Parkની જગ્યાએ અમે પહોંચ્યા તે જાણે હજી ગઈ કાલે જ બનેલી ઘટના હોય એમ લાગે છે.

પર્વની ઉજવણીની જગ્યાએ વ્યવસ્થા ગોઠવવા જે સત્સંગી-ઓ અને ભક્તો અમારી અગાઉ પહોંચી ગયા હતા તેમને મદદ કરવા તેમની સાથે અમે થોડી મિનિટોમાં જ જોડાઈ ગયા. ત્યાં મુખ્ય હોલમાં અમને પૂ. માનું પ્રથમ દર્શન થયું. રાત્રિના અંધકારમાં ચમકતા કિરણની જેમ તેઓએ મને આંજી નાંખ્યો, એટલું જ નહિ પણ જાણે તેઓ અમને સત્સંગ માટે આવશ્યક ભાવ અને શક્તિ આપી રહ્યાં ના હોય એવાં લાગ્યાં!

જો કે અમારા પહોંચતા અગાઉ મોટા ભાગની તૈયારીઓ પૂરી થઈ ગઈ હતી આમ છતાં સ્થળને ઉત્સવ માટે સજાવટનો શણગાર કરવામાં બીજા સત્સંગીઓ સાથે મદદરૂપ થવાનો

લહાવો મને જરૂરથી મળ્યો.

અમારો સમય પસાર થયો—બેનરો લગાવવામાં, મેદાનમાં નવા આવનારાઓને માર્ગદર્શન પૂરું પાડવા માટે જરૂરી પોસ્ટરો ચોટાડવામાં, સત્સંગ હોલનો શણગાર કરવામાં, રસોડાની વ્યવસ્થા ગોઠવણીમાં, પૂ. મા માટે કુટિયા ઊભી કરવામાં દુનિયાના બધા ખૂણેથી આવતા સત્સંગીઓને (વિમાની મથકેથી) પર્વના સ્થળે લાવવામાં. આમ આ યાદી તો ખૂબ મોટી થાય. આ બધું જ કામ પૂ. માની દોરવણી નીચે થતું. પૂ. માએ એ પણ ખાત્રી કરી લીધી કે ૭ ઓક્ટોબર ૨૦૦૭ના રોજ સત્સંગ શરૂ થાય તે પહેલાં બધી કામગીરી પૂરી થઈ જાય. એમની શક્તિ અખૂટ હતી અને તેઓની સાધકો પાસેથી કામ લેવાની પદ્ધતિ એટલી બધી ઉદાર ને પ્રેમભરી હતી કે એમની એ દિવ્યતામાં એવા તો ડૂબી ગયા કે તૈયારી માટેના એ બે દિવસો ક્યાં પસાર થઈ ગયા! જરૂરી વસ્તુઓ તેના યોગ્ય સ્થળે ગોઠવાઈ છે કે કેમ તેની વિગતથી પૂ. માએ જાતે ચકાસણી કરી લીધી. આમ કરવામાં પૂ. માનો ભાવ એ હતો કે આ બધી જ વસ્તુઓ પ્રભુ માટે છે, માટે તે યોગ્ય જ રીતે ગોઠવેલી હોવી જોઈએ. આ ઉપરાંત સત્સંગ હોલ અને કુટિયામાં પ્રભુ શ્રી યોગેશ્વરજીને આનાથી પણ વિશેષ કાળજી અને ઉત્સાહથી સત્કારવા માટે અમો સહુને તૈયાર કર્યા. એવું લાગ્યું કે જે શરીરરૂપી આ સ્થળને છેલ્લા બે દિવસથી અમે શણગારી રહ્યા હતા, તેનામાં પ્રભુના આગમનથી જાણે પ્રાણ આવ્યો.

તે પછીના બીજા દસ દિવસો અમને જાણે બીજી જ દુનિયામાં લઈ ગયા. મારી રોજીંદી કંટાળાજનક દુન્યવી પ્રવૃત્તિઓ છોડી કેવળ આધ્યાત્મિક વાતાવરણમાં જ રહેવાનો આ પહેલો મોકો

હતો. હું આ પર્વની ઉજવણીમાં સામેલ થયો તે પહેલાં હું મારા દિવસોનો બધો જ સમય જે તામસિક પ્રવૃત્તિઓમાં વ્યતીત કરતો તે સાત્ત્વિક પ્રવૃત્તિમાં ફેરવાઈ ગયો. રોજ સવારે ૭ વાગે પ્રભાતવંદના માટે સમયસર તૈયાર થઈ જવા અમે વહેલા ઊઠી જતા. તે પછી મુખ્ય હોલમાં પ્રણામ થતા અને શરીરને સ્ફૂર્તિલું કરવા હળવી કસરતો કરાવાતી. તે પછી બધા સત્સંગીઓ માટે થોડો વિરામ રહેતો જે દરમિયાન નાસ્તો કરી, શિબિરના પ્રારંભમાં નોંધાવેલ રોજના નિયમો પૂરા કરવામાં સાધકો લાગી જતા. તે પછી ૧૦ વાગે હોલમાં પ્રભુનું (પૂ. શ્રી યોગેશ્વરજીનું) પ્રવચન સાંભળવા ભેગા થતા ત્યાર બાદ ભોજન માટે અને અધૂરા રહેલા નિયમો પૂરા કરવા વિરામ રહેતો, ત્રણ વાગે ફરી ભેગા થતા ત્યારે સત્સંગીઓની રજુઆતો, બીજા મહાપુરુષોના જીવન અને ઉપદેશોનું વિડિયો દર્શન તેમજ ૧૯૮૦ થી ૧૯૯૦ ના ગાળા દરમિયાન પૂ. માએ કરાવેલ કેટલાક સત્સંગોની ઘટનાઓની સચિત્ર રજુઆતો, દેશભક્તોની ફિલ્મો. કેટલાક સાધકોના અંગત અનુભવોની વાતો ને પૂ. માની ડાયરીના પાનાઓનું વાંચન વગેરેનો કાર્યક્રમમાં સમાવેશ થતો.

રાતે તે પછી સાંજના ભોજનનો વિરામ પડતો. પછીની બેઠક રાતે ૮ વાગ્યાથી ૧૧ વાગ્યા સુધીની રહેતી. અમે સુવા જઈએ તે પહેલાની આ દિવસની છેલ્લી બેઠક બની રહેતી. આ બધા કાર્યક્રમોની વચ્ચે વચ્ચે સંકીર્તન, ભજનો, પદો અને બાવનીઓનું ગાન થતું રહેતું. નવરાત્રિ હોવાથી વચ્ચે વચ્ચે રાસ ગરબામાં ભાગ લેવાની તક પણ મળી રહેતી. એવો પણ સમય રહેતો કે પૂ. મા સાથે સરોવર સુધી ચાલવામાં જોડાતો. ત્યાં સંકીર્તન અને પ્રશ્નોત્તરી થતી. તો વળી પાર્કની અંદર વોલીબોલ

કે ખોખોની રમત રમવા પૂ. મા પ્રોત્સાહિત કરતાં. કેટલીક વળી એવી નાની તકો પણ મળી જતી જેમાં સાધકને પૂ. માની સાથે વ્યક્તિગત મુલાકાત થતી જેમાં તેના વ્યક્તિગત જીવનમાં ઉપયોગી થાય તેવો ઉપદેશનો સાર પણ શીખવા મળી રહેતો. ક્યારેક એવો કાર્યક્રમ પણ થતો કે જેમાં જે સાધકોએ સેવાના ક્ષેત્રમાં મહત્વનું પ્રદાન કર્યું હોય તેમને સન્માનવાનો, તો વળી શ્રમયજ્ઞ વડે સરોવર સુધીના રસ્તાના છેડાને જોડવાનું કામ થયું. પાર્કના મેનેજરના આદેશ પ્રમાણે ‘ઊં મા ટેઈલ’ (માર્ગ) એવું નામ આપવામાં આવ્યું. આ બધી પ્રવૃત્તિઓમાં વ્યસ્ત રહેવાના પરિણામે અમારા દુન્યવી વિચારો તો દૂર થઈ ગયા અને એને પરિણામે અમારાં મન સ્વચ્છ, શાંત અને દિવ્ય ભાવોમાં ડૂબેલાં રહેતાં, ‘વન સંનિધિ પર્વ’ સાથે જ અમારે માટે ભક્તો સાથે સંપર્કમાં આવવાની તક સમું બની રહ્યું જેથી અમારા આધ્યાત્મિક જીવનના સુધાર માટે અમે વધુ સમય ફાળવી શકીએ.

આ બધી પ્રવૃત્તિઓ અને ઉજવણીઓમાં જે કેન્દ્રવર્તી અને આધારરૂપ વ્યક્તિ તો પૂ. મા હતાં. પર્વમાં ભાગ લેનાર દરેક વ્યક્તિના તેઓ સતત પ્રેરણા સ્ત્રોત બની રહેતાં. પર્વ નિમિત્તે કંઈ પાછું આપવાના ઓઠા હેઠળ પૂ. માનું વધુમાં વધુ સાનિધ્ય મળે તે માટે ભક્તો માર્ગો શોધતા, તો પૂ. મા પોતાની આગવી રીતે, પર્વમાં ભાગ લેવા આવનાર દરેકને માટે વધારેમાં વધારે સમય અને શક્તિ ફાળવવા પ્રયત્નશીલ રહેતાં. આટલી બધી ભરચક પ્રવૃત્તિઓ વચ્ચે પણ બધા ૨૬૮ સાધકોને સસ્મિત વદને કાર્યક્રમ પૂરા થાય ત્યાં સુધી સ્ટેજ ઉપર ઉપસ્થિત રહેતાં. ખૂબ આકરા નિયમો અને નિર્જળા વ્રતો હોવા છતાં અમે પૂ. માને થાકેલાં નથી જોયાં. દરરોજ રાતે એકધારા જાગતા રહીને તેઓ વધુમાં

વધુ સમય પોતાના સાધકો વચ્ચે વીતાવતાં. પૂ. માની ઉપસ્થિતિ સાધકોમાં એવો તો શક્તિસંચાર કરતી કે સાધકો પૂ. માની દિવ્ય આભાથી ખૂબ જ અભિભૂત થઈ જતા. પૂ. મા જ્યાં સુધી હોલમાં હોય ત્યાં સુધી હોલમાંથી કોઈ ચસકતું જ નહિ. જેમ જેમ દિવસો પસાર થતા ગયા તેમ તેમ પૂ. માની ઉપસ્થિતિની દિવ્યતા એવી તો ઉજાગર થવા માંડી કે દરેકની પૂ. મા સાથે જોડાયેલી આધ્યાત્મિક પ્રવૃત્તિમાં તેમના મન એવા તો કેન્દ્રિત થતાં ગયાં કે તેઓની લૌકિક દુનિયા જ ભૂલાઈ ગઈ.

અહીં પર્વમાં અમે જે જીવી રહ્યા હતા તે ખરે જ વાનપ્રસ્થ અવસ્થા હતી. અને તે પૂર્ણ થતાં અમે ઈચ્છ્યું ને પ્રાર્થના કરી કે પૂ. મા સાથેની અવસ્થા કાયમ રહે તો કેવું સારું! શિબિરના દિવસો પૂરા થતાં દરેક જણ ઈચ્છતું કે પૂ. મા સાથેનો વધુમાં વધુ સહવાસ કેમ પ્રાપ્ત થાય. આંખમાંથી અશ્રુઓની વહેતી ધારાઓ સાથે પૂ. માથી વિખૂટા પડી પર્વમાંથી ઘણા સાધકો પોતાના ઘરે વિદાય થયા. આમ છતાં, દરેક વ્યક્તિએ પૂ. માને પ્રાર્થના કરી કે તેઓનું આધ્યાત્મિક જોડાણ તેઓ સાથે એવું મજબૂત રીતે બંધાયેલું રહે જેથી આવી ઉજવણીઓની સેવા કાયમ માટે ચાલ્યાં જ કરે.

સ્વામીશ્રી કૃષ્ણાનંદજીને તપોભૂમિ

ગિરનાર ઉપર થયેલ અદ્ભુત અનુભવ

સંક્ષિપ્ત સંકલન : સત્સંગી

સ્વામીજીએ જીવન દરમ્યાન એક પણ પુસ્તક લખેલ નથી. પરંતુ ભક્તો સાથે જે સત્સંગની બેઠક થતી તે દરમ્યાન પોતાને જીવનમાં જે જે અનુભવો થયેલ તેનું વર્ણન કરતા. ભક્તો તેની નોંધ કરતા. આવા પ્રસંગોની નોંધને પરિણામે શ્રી કૃષ્ણાનંદજી સંપુટ ભાગ-૧ અને ૨ પ્રસિદ્ધ થયેલ છે.

પ્રભુ શ્રી યોગેશ્વરજીની આત્મકથા ‘પ્રકાશના પંથે’માં ‘ટિહરીને રસ્તે’ પ્રકરણમાં પૂજ્ય શ્રીને થયેલ દિવ્ય અનુભૂતિનો જે પ્રસંગ છે તેને તદ્દન અનુરૂપ સ્વામી શ્રી કૃષ્ણાનંદજીને ગિરનાર ઉપર થયેલ એક દિવ્ય અનુભૂતિનો પ્રસંગ અત્રે રજૂ કરવાનો નમ્ર પ્રયાસ છે.

રેવતગિરિ અને ઉજ્જયંતગિરિ એવા બે નામે પ્રસિદ્ધ ગિરનાર મહાન યોગીઓના સ્થાયી વાસ તરીકે જાણીતો છે. એટલું જ નહિ પણ પાંડવો અને યાદવોના જીવન સાથે સંકળાયેલો છે. એવી માન્યતા છે કે ભગવાન દત્તાત્રેય પણ ગુપ્તરૂપે ત્યાં જ વસે છે. જૈનોના પાંચ પવિત્ર પર્વતો પૈકી ગિરનાર પણ એક છે. ઘણા પ્રવાસીઓના અવર્ણનીય અને આશ્ચર્યકારક અનુભવોને કારણે તેનું એક અતિ ગૂઢ ગિરિ તરીકે મુલ્યાંકન થવું યોગ્ય જ છે.

સને ૧૯૫૦ ના શિયાળાના એક બુધવારે મેં (કૃષ્ણાનંદજી-એ) ગિરનારની પહેલી મુલાકાત લીધી. તે દિવસે સવારે આશરે

સાડા પાંચ વાગે હું તળેટીએ પહોંચ્યો અને બીજાઓની માફક પો’ ફાટતાં સુધી થોભ્યો. હંમેશ મુજબ તે દિવસે સેંકડો યાત્રાળુઓ હતા. ચઢાણ સરળ અને નિર્ભય તેટલો પ્રકાશ જણાયો એટલે મેં આરોહણ આરંભ્યું—ચઢવાનું શરૂ કર્યું.

ત્રણ હજાર પગથિયાં ચઢી જતાં સોરઠનો મહેલ આવે છે. એની આજુબાજુમાં કેટલાંક જૈન મંદિરો આવેલાં છે. તેમાં નેમીનાથ ભગવાનનું મંદિર મુખ્ય છે. ત્યાં પહોંચ્યા પછી મેં જરા આરામ લીધો. ત્યાંથી અંબાજી માતાને મંદિરે માર્ગનાં બીજા પાંચસો પગથિયાં હું ચઢ્યો હોઈશ, એટલામાં જંગલખાતાના એક મજૂર જેવા લાગતા માણસનો સામે ભેટો થયો. તેણે મને વળાંક લેતો માર્ગ બતાવ્યો. અને કહ્યું, “અહીંથી બે ફર્લાંગ આગળ જશો તો ઝાડોની ઘટાથી ઘેરાયેલું, નાના સરખા ઝરણાવાળું એક સુંદર શિવાલય જણાશે. એ એક પ્રશાંત સ્થાન છે.” એમ કહી તેણે મને ત્યાં જવા ભલામણ કરી.

હું લલચાયો અને આડે માર્ગે વળ્યો અને એ લપસણી વાંકીચૂકી કેડીએ મેં ધીરે ધીરે ચાલવા માંડ્યું. ખરેખર આશરે દોઢસો વારને અંતરે એક નાનું સરખું વ્યવસ્થિત મંદિર હતું. આજુબાજુ ઘેરાં ઉત્તુંગ વૃક્ષોની વનરાજીરૂપ ચંદરવા નીચે આવેલું એ મંદિર હતું. મંદિર પાસેથી પસાર થતું એ સુંદર ઝરણું કુદરતી રીતે અનુરૂપ હતું કે કોઈને પણ એ સ્થળ વિપુલ સૌંદર્ય અને શાંતિભર્યું જ લાગે. મેં ત્યાં સ્નાન કર્યું અને તે શાંત એકાંત સ્થળે થોડો સમય પસાર કરવાના હેતુથી સગવડભરી રીતે આસન વાળી આંખો મીંચી મારા ઈષ્ટમંત્રનો જપ શરૂ કર્યો. જ્યારે મેં આંખો ખોલી ત્યારે હું ઉલ્લાસિત થયો અને ત્યાંથી મને આગળ પ્રવાસ કરવાનું ઠીક લાગ્યું.

હું ઊઠ્યો અને એ જ રસ્તે આગળ ચઢવાનું શરૂ કર્યું. આશરે કલાકેક ચાલ્યા પછી અંબાજીમાતાનું મંદિર આવ્યું. મેં ત્યાં બેસી પ્રાર્થના કરી. મંદિરના પૂજારી પોતાના મહેમાનો સાથે વાતો કરતા હતા. તેમની વાતો ઉપરથી એમ લાગ્યું કે તેઓ એ દિવસને ભૂલથી ગુરુવાર માનતા હતા. સત્યતાપૂર્વક હું વચમાં બોલી ઊઠ્યો કે, “આજે ગુરુવાર નહિ પણ બુધવાર છે.” મશ્કરા હાવભાવથી તે બધાંએ મારા તરફ આંખો પટપટાવી અને તેમાંના એકે બીજાને ઉદ્દેશીને કહ્યું, “આ મહારાજ પંચાંગથી એક દિવસ પાછળ ચાલે છે.”

હું તેમની ભૂલ ઉપર ફક્ત વિચાર જ કરતો મંદિરની બહાર ગયો. દૂર ગોરખનાથની ધૂણી તરફથી સેંકડો યાત્રાળુઓનો પ્રવાહ ચાલ્યો જતો હતો. જો કે મારે મન તે દિવસ બુધવાર જ હતો અને તેમાં શંકા જેવું ન હતું. છતાં બહારના એક સંઘને ‘આજ કયો વાર છે તેમ પૂછ્યું.’ તરત ઝડપથી જવાબ મળ્યો કે “આજે ગુરુવાર છે.” હું ગુંચવાયો. વળી બીજા કેટલાંકને પૂછ્યું. “કેમ વળી! આજે ગુરુવાર છે.” એ જ જવાબ તેઓએ પણ આપ્યો. મેં વિચાર્યું. “અરે આ છે શું? બધા આજે ગુરુવાર કહે છે.” ફરીવાર બીજા કેટલાંકને પૂછ્યા પછી મને ખાત્રી થઈ કે એમ જ હશે. ત્યાર પછી મને એકદમ ખ્યાલ આવ્યો કે જો એમ જ હોય તો મેં એ શિવાલયમાં આત્મવિસ્મૃતિમાં ચોવીસ કલાક ગાળ્યા હોવા જોઈએ. એ આશ્ચર્યકારક જ્ઞાને મને પાછો વાળ્યો. અને એ ગૂઢ સ્થાનને શોધવા મેં પ્રયત્ન કર્યો પણ તે વ્યર્થ. મને ત્યાં કશું જ ના જણાયું. મારી વ્યર્થ શોધ પછી પાછા વળતાં જ્યારે મેં કેટલાંક મજૂરોને આ સ્થાન વિષે પૂછ્યું ત્યારે મારા અતિ આશ્ચર્ય વચ્ચે દરેકે જણાવ્યું કે, ‘એવું કોઈ સ્થળ

અમારા જાણ્યા કે જોવામાં આવ્યું નથી. મેં જ્યારે તેઓને કહ્યું કે, ‘થોડાક કલાકો પહેલાં હું પોતે જ એ સ્થળે હતો,’ ત્યારે તેમણે મજાકમાં મારા એ કથનને કપોલ કલ્પિત ઠરાવ્યું. લગભગ સાંજે હું ગિરનાર ઉતરીને જુનાગઢ પહોંચ્યો. મારા મિત્રો અને ભૂતનાથ મહાદેવના મહાત્માજી આગલા દિવસની સાંજથી મારા આવવાની રાહ જોતા હતા. તેમણે તો મારી ભાળ કાઢવા પણ કોઈને રવાના કરેલ હતો.

ગિરનારની મારી એ મુલાકાત પહેલાં અને પાછળથી પણ ઘણા મહાત્માઓ અને પરિશ્રમી સાધકોના ઘણા આશ્ચર્યકારક અનુભવો વિષે મેં સાંભળ્યું છે. આજ દિન સુધી હજુ પણ અણશોધ રહેલા એ સ્થાનનું ગૂઢ રહસ્ય સમજાવવાનું જો કે ઘણું કઠણ છે, અને એ દેખાયેલો જંગલખાતાનો મજૂર કોણ હતો તે પણ હજુ ખબર પડી નથી. છતાં મારો એ શિવાલયની આસપાસની ભવ્ય વાતાવરણનો અનુભવ મને નિઃશંકપણે મનાવે છે કે આજના યુગમાં પણ યોગ્ય અધિકારી જીવ ઉપર કેવી રહસ્યમય લાગતી કૃપા સમર્થ સંત પુરુષો વરસાવે છે. તે તર્ક પ્રધાન ને ભોગપરાયણ સંશયશીલ માનવોને શી રીતે સમજાય? અરે, સમજાવવાની જરૂર પણ શી?

(સ્વામી કૃષ્ણાનંદજી સંપુટ-૧ માંથી સંક્ષિપ્ત)

અધ્યાત્મના પત્રો નીચેના સરનામે મોકલો /
નારાયણ હ. જાની-તંત્રી
૬, વૃંદાવન ફ્લેટ્સ, હવેલી પાસે,
આતાભાઈ, ભાવનગર-૩૬૪૦૦૧ /

સમંદરને પેલે પાર

(ગતાંકથી ચાલુ)

મા સર્વેશ્વરી

પૂ. મા શ્રી સર્વેશ્વરીની ન્યુઝીલેન્ડ અને ઓસ્ટ્રેલિયા યાત્રા—
સીડનીથી હવાઈન હોનોલુલુ, દિવસ-૧૭, તા. ૨૪-૫-૦૫

ગઈ કાલે ૮ વાગે એરપોર્ટ માટે પ્રસ્થાન હતું. સાંજે ૬ વાગે પાછું પ્લેનમાં જ અહીં આવવાનું હતું. આવી ગયાં.

આજે પણ ૪ વાગે એરપોર્ટ માટેનું પ્રસ્થાન હતું સાંજે ૪ નહીં, પ્રાતઃકાલે ચાર વાગે પ્રસ્થાન મંગળાના દર્શન માટે કે મંદિર માટે નહીં, ઈંટ ચૂનાનું મંદિર નહીં.

ધરતીમાનું પ્રકૃતિ મંદિર. જેમાં સર્વ તત્ત્વો દેવત્વ ધારીને સૌને દર્શન આપી રહ્યાં હતાં, ત્યાં જવાનું હતું.

આપણે મંદિરોમાં જ દર્શન માટે ટેવાયેલા છીએ. પ્રકૃતિ પણ એક વિશાળ ચિન્મય મંદિર છે. તેવી સમજણની આંખે દર્શન પણ એટલી જ શાંતિ ધરે.

અહીં દર્શકો જ પૂજારી. અહીં શાંતિનો જ પ્રસાદ. અહીં સર્વ વૃક્ષો, પુષ્પો, વનરાજી સતત આરતી ઉતાર્યા કરે છે—સૂર્ય—ચંદ્ર એના દીવડા છે. અહીં સમય સમયનાં દર્શનની કોઈ દોડાદોડ નથી, પ્રાતઃકાલ હોય કે મધ્યાહ્ન હોય, સંધ્યા હોય કે મધ્યરાત્રિ હોય સતત દર્શન, અખંડ દર્શન.

મન મૂકીને પ્રકૃતિના પૂજારી, આ ધરતી ઉપર સતત દર્શન માણતાં માણતાં ધન્ય બને છે.

આજે અહીં પણ મળસ્કે પ્રાતઃકાળે ૪ વાગે બસમાં બેસી જવાનું હતું. ૫-૨૦ નું પ્લેન હતું. બીજા ટાપુ ઉપર જવાનું છે.

જેનું નામ MAUI હતું. જેનો ઉચ્ચાર માવી થાય છે. પણ અક્ષરો છૂટા પાડો તો MAUI પરમાત્માની સર્જનાત્મક શક્તિ જેને મા કહેવાય છે તે મા યુ મા તમે છો. આ સમગ્ર સૃષ્ટિમાં હે મા આપ જ અહીં વિલસી રહ્યાં છો. હે મા, આપ જ આ સૃષ્ટિના સર્જક દેવાધિદેવ છો. અનેક અર્થ થઈ શકે.

અંગ્રેજી શબ્દ માવી છે. મા અને યુ આ ટાપુ આઠ નાના મોટા ટાપુમાં ઉત્તમ છે. એવું બોર્ડ એરપોર્ટ ઉપર વાંચવા મળે છે.

અહીં માત્ર ૨૫ મિનિટમાં જ આવી ગયા. આજના બસચાલક શ્રી હેરી હતા. સૌને અલોહા કહીને સત્કારે છે.

માવી ટાપુની જે કંઈ વિશેષતા છે તેને બતાવવાની જ એમની ગાઈડ તરીકે પ્રવૃત્તિ છે. એટલે અહીં ૧૧,૦૦૦ ફૂટની ઊંચાઈના પર્વત ઉપર લઈ જાય છે. અહીં સૂર્યોદયના દર્શન માટે ખાસ સવારે ઉપર જાય છે.

સૂર્યનાં દર્શન શબ્દ તો હિન્દુ માટે વાપરી શકાય. બાકીની બધી જ પ્રજા સૂર્યોદય માણવા, જોવા જાય છે એવું લખી શકાય.

પર્વત ઉપર ૩૮ કિ. મી.નું ચઢાણ છે. ચઢતા લગભગ ૫૦ જેટલા યુવાનો વિવિધ યુનિફોર્મમાં સાયકલ ઉપર ઉતરતા જોવા મળ્યા.

એ સૌ ઉપરથી સૂર્યોદયનાં દર્શન કરીને પછી વિવિધ મંડળીમાં નીચે હરોળમાં ઉતરતા હતા.

સાયકલ પ્રવાસીઓને જોતાં જોતાં સતત સંનિધિ સ્મૃતિ યાત્રા બેનોની જે ૨૦૦૪ ડીસેમ્બરમાં ‘સત્યપથ’થી ‘સ્વર્ગારોહણ’ થઈ તેનું સ્મરણ થયું.

સ્મરણને ક્યાં કોઈ દેશના સીમાડા નડે છે! સ્મરણને વાગોળી વાગોળીને એનો રસ માણવાનું માનવ માત્રને ગમે છે.

સુખદ, શુભ, આનંદપ્રદાયક સ્મરણો તો સતત વાગોળવાં ગમે, પણ અશુભ, દુઃખદાયક સ્મરણો તો કોઈને જ ના ગમે. એવી દુઃખદ સ્મૃતિને તો માનવ પ્રયત્નપૂર્વક ભૂલવા માંગતો હોય છે.

સાયકલયાત્રા તો સ્મરણ કરવા યોગ્ય જ છે. એટલે એ સ્મરણ બાધક નથી થતું. સહજ સ્મરણ થાય છે તો ભલે થતું.

અરે, ભારતની બેનોની સાયકલયાત્રાની વાતો સાંભળીને કેનેડાના યુથકેન્દ્રના ભાઈબેનો મા ને વિનંતી કરતા હતા, “મા અમને પણ એવી સાયકલયાત્રા કરાવો.”

એ વાત માને યાદ આવે છે એટલે મા નીરૂબેનને કહે છે અનિલ—હિતેશને ફોન કરો સાયકલયાત્રા હવાઈમાં ગોઠવે.

૧૧,૦૦૦ ફૂટની ઊંચાઈ ઉપર બસ સહેલાઈથી ચઢી રહી હતી ત્યારે પવિત્ર તીર્થ શ્રી દશરથાયલનું પણ સ્મરણ થયું. દશરથાયલ ૮૦૦૦ ફૂટની ઊંચાઈ ઉપર છે.

આ ટાપુના આ ઊંચામાં ઊંચા પર્વત ઉપર જવાળામુખીનું મુખ છે. જવાળામુખી ફાટ્યો તે સ્થાનમાં ઘણો મોટો ખાડો પડી ગયો છે.

શ્રી હરિના સંહારાત્મક શસ્ત્રનો પ્રભાવ સૌ જોઈ શકે છે.

એ ખાડો ૭ માઈલ લાંબો ૩૫ માઈલ પહોળો અને ૭૦૦૦ ફૂટ ઊંડો છે.

ધરતીમાં ગુપ્ત રીતે પથરાયેલા અગ્નિદેવની સમર્થશક્તિનું આ જીવતું જાગતું સ્મારક છે.

હે સ્મારક, તારા આ સ્થાનમાંથી પણ પ્રેરણા લઈને જાગી શકાય.

હે જીવ, સપને પણ અભિમાન ના કરતો. હું તને ઘડીના છઠ્ઠા ભાગમાં સ્વાહા કરી શકું છું. ધગધગતો દાવાનળ બની તને ભરખી પણ શકું છું. વરસતા વરસાદમાં બરફના કરા બની તને શીતળતા પણ ધરી શકું છું. સઘળો દોર મારા જ હાથમાં છે.

આવો કંઈક બોધપાઠ આજે અહીં માને મળી ગયો. એટલે અહીં આવવું એ સફળ થયું પણ ગણી શકાય.

પર્વત ઉપર બસ ચઢતી હતી. ત્યારે દર પાંચ સાત મિનિટે વાતાવરણ બદલાતું જોવા મળ્યું. ઘડીમાં ધુમ્મસ ને ઘડીમાં વરસાદ. ઘડીકમાં સૂર્યનારાયણ પણ સંતાકુકડી રમ્યા કરે છે.

મનમાં તો થતું હતું ધુમ્મસ હશે, વરસાદ હશે તો તો કશું જ જોવા ના મળે.

બસ ઉપર જઈને ઊભી રહી, ત્યારે ઘણી બેનો નીચે ઉતરી પણ કશું દેખાતું નથી કહીને પાછી બસમાં બેસી ગઈ. સાચે જ વાતાવરણમાં ભારે ધુમ્મસ હતું. અને એને લીધે અંધારા જેવું પણ લાગતું હતું.

કેટલીક બેનો પાછી બસમાં આવી ગઈ ત્યારે મા ઊભાં થાય છે.

વાતાવરણ ત્યારે જ બદલાઈ રહ્યું હતું. આકાશ સ્વચ્છ થવા લાગ્યું. મા ઉપર ચઢીને ગયાં ત્યારે તો જવાળામુખીનું સ્થાન સ્પષ્ટ રીતે જોઈ શકાયું. અને ત્યાર પછી તો સૂર્યનારાયણે પણ સાનુકૂલમ સ્વરૂપ ધારીને સરસ વાતાવરણ પ્રસાદમાં ધર્યું.

શ્રી હરિ સર્વત્ર સેવામાં પડખે રહી રહીને યાત્રાને નિત્ય રક્ષતા રહે છે. જાણે શ્રી હરિ પોતે જ યાત્રા કરી રહ્યા હોય એ રીતે સર્વત્ર સતત જાણે ગુપ્ત આશીર્વાદની સતત ગંગા વહાવી

રહ્યા છે. અનુભવે તે માણે. જે માણે તેની કલમે શ્રી હરિ જ લખે.

ત્યાર પછી તો ખૂબ સરસ વાતાવરણ ક્ષણ વાર રહ્યું. સૌએ ફરી નીચે ઉતરીને જે જોવાનું હતું તે જોઈ લીધું.

પાછા બસમાં બેઠા પછી પાછું ધુમ્મસ ને વરસાદ ધીમેથી ઘેરાઈ વળ્યાં.

આજે એકંદરે આખો દિવસ ઠંડક રહી. ખીણ પ્રદેશ જોવા ગયા ત્યાં પણ સરસ ઠંડક હતી. ને વરસાદ પણ વરસ્યો.

એ રીતે અહીં એક ઘણો મોટો વડ છે. ૬૦ ફૂટ ઊંચો ને એની વડવાઈમાંથી અનેક વડ થયા છે. કબીરવડનું સ્મરણ કરાવે એવો એ વડ. તેની છાયાડીમાં અનેક દેશના કારીગરો પોતાની નાવડી બનાવતા જોવા મળે. નાની નાની દુકાનો ને વિવિધ દેશના સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમ પણ થાય. માએ એવા સંગીતના કાર્યક્રમને અહીં ૫, ૭ મિનિટ ઊભા રહી સાંભળી લીધો.

પાછા બસમાં સૌ બેસી ગયા. પાર્કિંગ આજે પણ ના મળ્યું માટે ફરજિયાત માએ પણ અહીં ઉતરવું જ પડે એ સ્વાભાવિક છે.

આ યાત્રાની મંડળી બને ત્યાં સુધી સવારે જ નિયમની પ્રાર્થના, માળા કરી જ લે છે. જો અધૂરી રહી જાય તો એરપોર્ટ ઉપર પણ કરી લે છે. ગઈ કાલે એરપોર્ટ ઉપર જ માળા કરી હતી.

આજે તે માળા બસમાં આ ટાપુ ઉપર કરી લીધી છે. એ રીતે યાત્રામંડળી પ્રાર્થનામાં તો નિયમિત છે. એ કદાચ એ નિયમ જ રક્ષાકવચ બનીને સૌને રક્ષી રહ્યો છે.

આજે આ ટાપુ ઉપર શેરડીનો તાજો રસ, નાળિયેરનું તાજું પાણી, ગોરસ આમલી, લીલી બદામ, કેરી પણ મળી છે. યાત્રા મંડળી પ્રસન્ન છે.

પાછા એરપોર્ટ વળતા બપોરના ભોજન તરીકે સાથે જે ભાથુ (સૂકો નાસ્તો) સૌ કરી લે છે. મા ત્યારે બસમાં બેસીને ડાયરીની નોંધ કરી લે છે.

આજે માને નિર્જળા વ્રત છે. શ્રી હરિ આ વાત જાણે છે. માટે આજે વાદળિયું, ઠંડુ હવામાન પ્રસાદીમાં પ્રાપ્ત થયું છે, જેથી સખત ગરમી ગઈકાલે જે અનુભવી તેને બદલે ઠંડક હતી.

પરિણામે તનનું આરોગ્ય પણ ઠીક રહ્યું. આજે શ્રી હાના સર્વ પ્રકારે અનુકૂળ રહ્યા. નવા શ્રી હેરી પણ એ જ રીતે સ્વજન બનીને પડખે રહ્યા.

શ્રી હેરી, શ્રી હાના ને આજે શેરડીનો રસ પીવડાવ્યો, ભાવ્યો. જીવનમાં પહેલીવાર એ બન્ને પીએ છે. આજે તો બંને ચાલકોએ આપણો જ નાસ્તો પણ કર્યો ને ગોરસ આમલી, પંકજ આમલીના વૃક્ષ પરથી લાવ્યો તો તે પણ તેમને ચખાડી.

માએ આજે પણ સૌને ત્રણવાર પ્રસાદ આપ્યો. દરેક વખતે શ્રી હાના ભાવથી પ્રસાદ લે છે. અને બોલે છે. ઝૂં મા.

સાંજે પ્લેનમાં પાછો જ્યાં મૂળ વિશ્રામ હતો ત્યાં આવી ગયાં.

આજે ૪ થી ૮ સોળ કલાક સતત વિસ્મરણ રહ્યું. પણ માળા સરસ થઈ જાય છે. માર્ગમાં માળા સતત ફરતી જ રહે છે. વાહનની ચાલુ ગતિએ માળા સારી થાય છે. આજે પણ ૩૩૪ માળા થઈ છે.

સમયસર પાછા એરપોર્ટ ઉતરીને એક—બે કલાક ૧ હેન્ડબેગ

લેવા નીરૂબેન, દીનાબેન, જગુભાઈ જોડે બહાર જવાનું થયું. છતાં શ્રી હાના પોતાની બસમાં જ અમને મોટલ પર લાવે છે.

આવીને સ્નાન બાદ ડાયરી લેખન થયું છે.

આજે વિશેષ કોઈ કામ રહેતું નથી. સિવાય કે મંત્રજપ.

સતત ફરો તો ક્યાંયે કોઈનું વળગણ ના ચોટે. એ વાત અનુભવવા મળી. ૧૯ દિવસથી કોઈને ક્યાંયે ફોન કે સમાચાર પૂછ્યા કે તે સૌની ચિંતા થઈ હોય તેવું ખાસ થયું નથી. જાણે યાત્રા એટલે સૌને સલામી ભરવાની. સગાને, વ્હાલાને, સાધકોને, સેવકોને, સ્થળને, કામને, તીર્થને, પ્રિય વસ્તુને, પ્રિય પળોને, પ્રિય ફળ ને, પ્રિય સર્વ પદાર્થોને સલામ.

અનેક જન્મોની આ ફેરફારડી ફરતા ફરતા જીવ થાકતો તો હશે જ. છતાં માયા જાળના પેલા તાંતણા સતત વીંટ્યા કરે ને કરોળિયાની જાળમાં જ ગૂંચવાયા કરે. બહાર જ શી રીતે નીકળે? પણ જો જીવ પોતાનું બધું જ પ્રિય હોય તે છોડવાની મનથી તાલીમ લેવા માંડે તો પૂર્ણમુક્ત બનતાં વાર ના લાગે.

આ યાત્રા જાણે એવી ગણી શકાય. કોઈ પણ દૂર હતા કે નિકટના હતા, કોઈ વ્યક્તિ વિશેષનું સ્મરણ આ યાત્રામાં બાધક કે બંધનકારક નથી નીવડ્યું. સતત જાણે મંત્રજપની મસ્તી, ને ચર્મચક્ષુથી સતત પ્રકૃતિને માણતાં રહેવાનું કાર્ય થતું રહ્યું. હે હરિ, એ રીતે જાણીતા દરેક શ્વાસમાં આપ જ પથરાયેલા રહેજો.

(કમશ:)

વૃંદાવન

ભાણદેવજી

[આપણે તીર્થયાત્રાએ જઈએ છીએ પરંતુ તીર્થસ્થાનોમાં ગુપ્ત રીતે વસતા જીવંત તીર્થ સમી વ્યક્તિઓને ભાગ્યે જ મળીએ છીએ. તે તરફ આપણી દૃષ્ટિ નથી. સંત શ્રી ભાણદેવજી વૃંદાવનની પોતાની યાત્રા દરમ્યાન આવી જે વ્યક્તિઓને મળ્યા તેની સરસ જાણકારી આ લખાણમાં વર્ણવી છે. —તંત્રી]

૧

વૃંદાવનની યાત્રા તો મેં અનેકવાર કરી છે. એકવાર વૃંદાવનના તીર્થોની નિરાંતે યાત્રા કરવા માટે પૂરતો સમય લઈને નીકળ્યો. વૃંદાવનમાં મારો ઉતારો ચાર સંપ્રદાય આશ્રમમાં હતો. મહત્ત્વનાં મંદિરો, દર્શનીય સ્થાનોનાં સારી રીતે દર્શન થાય તે હેતુથી એક ભોમિયો પણ સાથે લીધો. અમે ચાલીને નીકળ્યા. થોડું ચાલ્યા પછી મને ખ્યાલ આવ્યો કે મારા ભોમિયાની આંખો ઘણી નબળી છે. માંડ માંડ થોડું જોઈ શકે છે, અને તેને આધારે તે વૃંદાવનના તીર્થોનાં દર્શન માટે આવતા યાત્રીઓના માર્ગદર્શક તરીકે કામ કરે છે. થોડી વાત કરતા સમજાયું કે આંખ નબળી હોવા છતાં વૃંદાવનના તીર્થોની બહુ ઊંડી જાણકારી તેની પાસે છે, મને એક પછી એક દર્શનીય સ્થાનોમાં લઈ જાય છે. તે સ્થાનનો ઇતિહાસ, મહિમા, સંપ્રદાય આદિની પ્રમાણભૂત અને તલસ્પર્શી માહિતી તે મને આપે છે. વૃંદાવનની સાંકડી ગલીઓમાંથી પસાર થતાં થતાં અને મહત્ત્વનાં દર્શનીય સ્થાનોનાં દર્શન કરતાં કરતાં અમે આગળ ચાલી રહ્યા છીએ.

વંશીવટ, જ્ઞાનગુદડી, મીરાં મંદિર, રંગનાથ મંદિર, કાલિયા દહ, કેશીઘાટ, રાસ ચોક આદિ સ્થાનોનાં દર્શન કરતાં કરતાં હવે અમે બાંકે બિહારીલાલના દર્શન માટે જઈ રહ્યા છીએ.

અમે એક સાંકડી બજારમાંથી પસાર થઈ રહ્યા છીએ. એક ખૂણામાં એક ચાની રેંકડી જોઈ. મારા માર્ગદર્શક ભોમિયાએ મને કહ્યું.

“મહારાજ! અહીં ચા બહુ સરસ મળે છે. આખા વ્રજક્ષેત્રમાં આટલી સરસ ચા કોઈ સ્થાન પર મળી શકે નહિ.”

મેં તેમને સમજાવ્યું કે હું તો ચા પીતો નથી. પરંતુ તેમને ચા પીવી હોય તો થોડીવાર અહીં બેસવામાં મને કોઈ વાંધો નથી.

હું જોઈને આશ્ચર્યચકિત થઈ ગયો કે આ ચાની રેંકડી એક સાધુની છે. સાધુ મહારાજ જ ચા બનાવે છે, ગ્રાહકોને ચા આપે છે, ચાના વાસણ પાછા લે છે, અને ચાના પૈસા પણ તેઓ જ લે છે. ચાની રેંકડીની સામે જ એક મોટી દુકાન છે. તેમાં થોડી ખુરશીઓ મૂકેલી છે. ચા પીવા માટે આવનાર ગ્રાહકો આ રૂમમાં ખુરશીઓ પર બેસીને ચા પીએ છે, અને ચાની આ નાની હોટલના માલિક આ સાધુબાબા બહાર રેંકડીમાં ચા બનાવીને ગ્રાહકોને પીરસે છે.

આ સાધુબાબાના મુખના મેં દર્શન કર્યા. તેમના વાળ, દાઢી અને ચહેરાની આકૃતિ અને વર્ણ જોયાં. તેમની આંખોમાં ડોકિયું કરી જોયું. તેમના શરીરનો બાંધો, તેમના હાથ અને આંગળીઓની રચના જોઈ. લક્ષણો પરથી લાગ્યું કે આ તો કોઈ ઓલિયા પુરુષ છે, સાચા સાધુ છે. તેમની આંખો તો ભક્તની આંખો છે. આવો પુરુષ, આવો સાધુ ચાની રેંકડી કેમ ચલાવે છે? જરૂર આમાં કાંઈક રહસ્ય છે, આમાં કાંઈક ઊંડો ભેદ છે.

ભેદ તો છે, પરંતુ બધા ભેદને તુરત પામી શકાય નહિ, અને બધા રહસ્યોને તુરત તાગી શકાય નહિ. બધા પ્રશ્નો ગમે ત્યારે પૂછી શકાય નહિ. તે માટે અનુકૂળ ક્ષણની વાટ જોવી પડે છે.

મારા અર્ધપ્રજ્ઞાયક્ષુ ભોમિયાએ ચા પી લીધી. મેં હોટેલના માલિક સાધુબાબાને ચાના પૈસા ચૂકવ્યા. અમે આગળ ચાલ્યા. રસ્તામાં એક સ્થાન પર રાસલીલા જોવા રોકાયા. વૃંદાવનમાં કેટલાક સ્થાનોમાં નિત્ય રાસલીલા ભજવાય છે. નાનાં બાળકો શ્રીકૃષ્ણની ભિન્ન ભિન્ન લીલાઓનો ખૂબ સુંદર અભિનય કરે છે. યાત્રીઓ આ લીલાનાં દર્શન માટે આવે છે. લીલાનો પ્રારંભ થવાને હજુ વાર હતી. સાંજ થવા આવી હતી. મારા માર્ગદર્શક ભોમિયાની આંખો ખૂબ નબળી હતી. રાત્રિના અંધારામાં તો તેઓ બિલકુલ જોઈ શકે નહિ, એટલે અંધારું થાય ત્યાર પહેલાં તેમણે પોતાના સ્થાન પર પહોંચી જવું આવશ્યક હતું. તેમણે જવા માટે અનુમતિ માગી. મેં અનુમતિ આપી, એટલે તેઓ વિદાય થયા. રાસલીલાના પ્રારંભિક ભાગનાં દર્શન કરી, બાંકે-બિહારી મહારાજના દર્શન કર્યા, આરતીમાં હાજરી આપી. મારી આજની યાત્રા પૂરી થઈ, અને હવે મારે ચાર સંપ્રદાય આશ્રમમાં મારા ઉતારે પહોંચવાનું હતું.

મારો સ્વાભાવિક ક્રમ એવો જ હતો કે મારે બાંકે બિહારી મહારાજનાં દર્શન કરીને હવે મારે સીધા જ ચાર સંપ્રદાય આશ્રમમાં પહોંચી જવું. પરંતુ હવે ક્રમમાં એક કાર્યક્રમનો વધારો થયો હતો. જે સાધુબાબા ચાની હોટેલ ચલાવે છે તે કોણ છે? એક સાધુ ચાની નાનકડી હોટેલ શા માટે ચલાવે છે? આવો ઓલિયા જેવો ભક્ત સાધુ ચાની રેંકડીનું સંચાલન કરે છે, તેની પાછળનું રહસ્ય શું છે?

બાંકે બિહારી મહારાજનાં દર્શન કરીને ચાર સંપ્રદાય આશ્રમે

જવાને બદલે હું સીધો જ સાધુબાબાની ચાની હોટેલ તરફ જવા નીકળ્યો. હોટેલ નજીક જ હોવાથી તુરત પહોંચી ગયો. જઈને જોયું તો સ્તબ્ધ થઈ ગયો. સાધુ મહારાજ ખૂબ ઘસીને ચીવટપૂર્વક પોતાની હોટેલ સાફ કરી રહ્યા હતા. જેમ સોની પોતાની દુકાન ખૂબ ઘસીને સાફ કરે છે, અને ધૂળ એકઠી કરીને સાચવી રાખે છે, તેમ આ સાધુ મહારાજ એક નાની સાવરણીથી દુકાન—હોટેલને ઘસીને સાફ કરી રહ્યા છે. હું બારણાં પાસે ઊભો રહ્યો. તેમણે મારી હાજરી જાણી. મારી સામે જોઈને સ્મિત કર્યું. બધી ધૂળ એકઠી કરીને તેમણે એક નાના સ્વચ્છ સુંદર કાપડના કટકામાં બાંધીને નાની પોટલી બનાવી. આ પોટલીને થેલીમાં મૂકી. હોટેલ બંધ કરી. તાળું માર્યું નહિ, માત્ર સાકળ બંધ કરી. હું તેમના આ વ્યવહારને સમજ્યો નહિ. રહસ્ય સ્પષ્ટ થવાને બદલે વધું ઘેરું થયું. આ હોટેલની ધૂળને એકઠી કરીને તેની પોટલી કેમ બાંધી? સોની તો ધૂળને એટલા માટે એકઠી કરે છે કે તે ધૂળમાં સુવર્ણના થોડા કણો હોઈ શકે છે. આ ધૂળ ધૂળધોયા પાસે ધોવડાવીને સોની તેમાંથી સોનું મેળવે છે. સોનાની ધૂળની પોટલીનું કારણ તો સમજ્યા, પરંતુ આપણા આ સાધુ મહારાજ હોટેલની ધૂળ શા માટે એકઠી કરે છે! તેમાં કયા સોનાના કણ હોઈ શકે?

મેં જોયું કે તેઓ હોટેલ બંધ કરીને હવે નીકળે છે. મેં તેમને વંદન કરી ‘જય રાધે’ કહ્યું. તેણે પણ નમસ્કાર મુદ્રામાં ‘જય રાધે’ કહ્યું. મેં તેમને પૂછ્યું, “મહારાજ! આપ ક્યાં બિરાજો છો?” તેણે બહુ સહજ સરલભાવે કહ્યું, “કેશીઘાટ પાસે નાની કુટિયા છે. આપ આવો. સત્સંગ થશે.” અમે બંને સાથે નીકળ્યા. રસ્તામાં જ આવતાં ચાર સંપ્રદાય આશ્રમમાં થોડીવાર જઈ આવ્યો. પછી અમે બંને તેમના કેશીઘાટ પરના નિવાસસ્થાને

જવા નીકળ્યા. યમુનાને કિનારે એક નાની કુટિયા છે. વિજળી-ના પ્રકાશની વ્યવસ્થા નથી. ફાનસને આધારે કામ ચાલે છે. તેમણે રસોઈ બનાવી અમે બંનેએ વાળું કર્યું. ભોજન કરીને તેમના નિત્યક્રમ પ્રમાણે તેઓ યમુનાસ્નાન માટે નીકળ્યા. અમે બંનેએ યમુનાસ્નાન કર્યું. સ્નાન કરીને તેમણે પેલી પોટલી ખોલી. હોટેલ સાફ કરીને તે વખતે એકઠી થયેલી ધૂળની આ પોટલી હતી. પોટલી ખોલીને તેમાં રહેલી ધૂળ તેમણે પોતાના આખા શરીરે લગાડી. વસ્ત્રો ધારણ કરીને અમે તેમની કુટિયા પર ગયા. કુટિયાની બહાર આસન પાથરીને તેના પર, યમુના તરફ મુખ રાખીને અમે બેઠા.

તેમની સાથે જે સત્સંગ થયો તેને આધારે તેમની જીવન-પદ્ધતિ અને સાધનના સ્વરૂપને સમજવા મેં પ્રયત્ન કર્યો.

આ સાધુ એક સાચા કૃષ્ણભક્ત સાધુ છે. તેમની આકૃતિ, મુખ અને આંખો પરથી મારા મનમાં તેમના વિશે જે અભિપ્રાય બન્યો હતો, તે સાચો પુરવાર થયો. વૃંદાવનમાં આવનાર યાત્રીઓ વૈષ્ણવો છે, કૃષ્ણભક્તો છે. તેમની સેવા કરવી તે ભક્તિનું જ એક સ્વરૂપ છે. તેમની સેવા કેવી રીતે કરવી? તેમને સારી રીતે બનાવેલી ચા આપવી તે એક સેવા છે. ગાયનું દૂધ અને ઉત્તમકોટિની ચાની ભૂકી તેઓ ખરીદે છે. બહુ જ ચીવટપૂર્વક, કહો કે હૃદયપૂર્વક તેઓ ચા બનાવે છે. આવનાર વૈષ્ણવભક્તોની સેવા થાય છે, તેવા ભાવથી તેઓ તેમને ચા પીરસે છે. કોઈની પાસે પૈસા માગતા નથી. મોટાભાગના યાત્રીઓ પૈસા આપે છે, પરંતુ કોઈ પૈસા ન આપે તો આ સાધુ બાબા પૈસા માગતા તો નથી, પરંતુ તેમના આ વ્યવહારથી વધુ પ્રસન્ન થાય છે.

વૈષ્ણવોના ચરણની રજથી શરીર મન પવિત્ર થાય છે, તેવી

ભાવનાથી આ સાધુબાબા આખો દિવસ દરમિયાન એકઠી થયેલી વૈષ્ણવોની ચરણરજ એકઠી કરી લે છે, અને તે રજ સાંજે યમુનાસ્નાન કરીને પોતાના શરીરે લગાડે છે. રાતભર આ પાવન ચરણરજ તેઓ શરીર પર જ રહેવા દે છે, અને સવારે તેઓ યમુનાસ્નાન કરે છે.

સવારે બે કલાક અને સાંજે બે કલાક તેઓ પોતાની આ વૈષ્ણવ સેવા હોટેલ ખોલે છે. ચા બનાવતી વખતે અને ચા પીરસતી વખતે તેઓ કૃષ્ણનામનો જપ ચાલુ રાખે છે. આ ચાર કલાક સિવાય અન્ય સમયે આ સાધુ મહારાજ શ્રીમદ્ભાગવતનો પાઠ, શ્રીકૃષ્ણની સેવા—પૂજા અને કૃષ્ણનામનો જપ કરતા રહે છે.

ભાવના ફળે છે. **ભાવગ્રાહી જનાર્દન:** । સાધક જે ક્રિયા કરે છે, તે ક્રિયાના બહિરંગ સ્વરૂપ કરતાં પણ તે ક્રિયા પાછળની તેની ભાવના કેવી છે, તે વિશેષ મહત્ત્વપૂર્ણ છે. વૈષ્ણવોની સેવા માટે ચાની હોટેલ ચલાવવી, તેમના સહવાસને કૃષ્ણભક્તોનો સહવાસ ગણાવો, તેમની ચરણરજને વૈષ્ણવ ચરણરજ સમજીને શરીરે ધારણ કરવી. આ ભાવના તેમની સાધનાનું કેન્દ્રસ્થ તત્ત્વ છે. તેમની આ પદ્ધતિ જોઈને તેમને કોઈ દિવાના ગણી શકે, પરંતુ અધ્યાત્મપથ તો દિવાનાઓ માટે જ છે. વ્યવહાર ચતુર, બુદ્ધિવાદી માણસો માટે વૃંદાવન નથી. વૃંદાવન તો દિવાનાઓની જ દુનિયા છે. બુદ્ધિવાદીઓ માટે યુનિવર્સિટી જ બરાબર છે.

૨

આ હોટેલવાળા સાધુ મહારાજે મને આવાજ બીજા એક સાધુ મહારાજ વિશે થોડી માહિતી આપી. ચાર સંપ્રદાયમાં રહેતા એક સંત વાગીશજીએ મને આ બીજા સાધુ મહારાજને મળવા માટે અને તેમના સત્સંગ માટે જરૂરી માર્ગદર્શન આપ્યું.

આ સાધુ મહારાજ વૃંદાવનની એક નાની ગલીમાં એક નાની દુકાન ચલાવે છે. તેઓ પોતાની દુકાનમાં માત્ર બાળકોને ઉપયોગી વસ્તુઓ જ રાખે છે. નાનાં બાળકો જ તેમના ગ્રાહકો છે. બાળકોને રસ પડે તેવાં રમકડાં, ચોકલેટ, પીપરમેન્ટ, મીઠાઈ, બંગડીઓ, વસ્ત્રો, તેલ, બૂટ—ચપ્પલ વગેરે વસ્તુઓ તેમની દુકાને મળે છે.

દુકાનદારના વેશમાં છૂપાયેલા આ સાધુ મહારાજને મળવા માટે, તેમના દર્શન—સત્સંગ માટે બીજે દિવસે સાંજે જ હું નીકળ્યો. લાંબી દાઢી, કપાળમાં વૈષ્ણવી ઊભું તિલક, હાથમાં ગોમુખી—સાધુ પરિવેશમાં આ કૃષ્ણભક્ત દુકાનના થડા પર બેઠા છે. મેં હાથ જોડીને વંદન કરીને કહ્યું, ‘જય રાધે’ તેમણે ગોમુખી સહિત બંને હાથ મસ્તકે લગાડીને કહ્યું, ‘જય રાધે’. મારી સાથે સ્મિત કરી તેઓ તુરત પોતાના પ્રિય સાધન ભગવન્નામજપમાં તલ્લીન બની ગયા. હું બાલવયનો નથી, એટલે તેઓપોતાના પ્રિય ગ્રાહક તરીકે તો મારો સ્વીકાર કરે જ શાના? પણ હું પણ તેમને સરળતાથી છોડી દઉં તેવો નથી. હું તેમની સમક્ષ ઊભો રહ્યો. મેં તેમને કહ્યું, “હોટેલવાળા સાધુ મહારાજે મોકલ્યો છે.” તેઓ એકક્ષણમાં બધું પામી ગયા. મને મુખના ઈશારાથી ઉપર આવવા સૂચવ્યું. હું દુકાનની અંદર ગયો. બંને બેઠા. અમારો સત્સંગ ચાલ્યો.

વચ્ચે વચ્ચે નાનાં બાળકો કાંઈક લેવા આવે છે. સાધુ મહારાજ બહુ સ્નેહથી તેમની પાસે જાય છે. તેમને જે જોઈએ તે આપે છે. ભક્ત ભગવાનની સેવા કરે તેમ આ સાધુ દુકાનદાર પોતાના બાલ ગ્રાહકોની સેવા કરે છે.

આ બાલ ગ્રાહકોની આવનજાવન વચ્ચે અમારો સત્સંગ પણ ચાલે છે.

આ સાધુ મૂળ બંગાળના વતની છે. ગૌડીય વૈષ્ણવ સંપ્રદાયના સાધુ છે. તેમના કપાળ પરનું તિલક પણ તેમ જ સૂચવે છે. તેઓ સાધુ હોવા છતાં આ દુકાન શા માટે ચલાવે છે? દુકાનના થડા પર એક સાધુ બેઠા હોય તે કેવું દ્રશ્ય! પરંતુ આ સાધુ મહારાજના મનનો ભાવ જ જુદો છે. તેમની દુકાને અનેક નાનાં નાનાં બાળકો આવે છે. તેમણે એવી ભાવનાથી આ દુકાન શરૂ કરી છે કે ક્યારેક ને ક્યારેક તેમની દુકાને કોઈ વસ્તુ લેવા બાલકૃષ્ણ પધારશે, ક્યારેક ને ક્યારેક તેમની દુકાને નાના નાના ગૌરવર્ણના હાથમાં બંગડીઓ પહેરવા રાધાજી પધારશે—ને તેમનું જીવન ધન્ય થઈ જશે. રાધા અને કૃષ્ણ તો વૃંદાવનમાં જ છે. વૃંદાવન પરિત્યજ્ય પાદં એકં ન ગચ્છામિ । જો તેઓ અહીં છે, તો ક્યારેક ને ક્યારેક મારી દુકાને પધારશે, એવી આશાએ આ સાધુ મહારાજે દુકાન શરૂ કરી છે. દુકાને તેઓ માત્ર સાંજે બે કલાક માટે જ બેસે છે. બાકીનો સમય પોતાની કુટિયા પર ભજન કરે છે.

પ્રારંભ આવી ભાવનાથી થયો, પરંતુ હવે આ સાધુની અવસ્થાએ ભિન્ન સ્વરૂપ ધારણ કર્યું છે. હવે તો એમ જ લાગે છે જે બાળક આવે છે તે કૃષ્ણ જ છે. બાળકના મસ્તક પર મોર-મુગટ દેખાય છે. જે બાલિકા આવે છે તે નીલાંબરધારિણી રાધિકા જ છે. રાધા અને કૃષ્ણ કોઈ પણ બાલિકા કે બાલકના રૂપમાં આવી શકે છે. તેથી બધા જ બાળકોને રાધાકૃષ્ણ માનીને જ વ્યવહાર ગોઠવાયો. આ વ્યવહાર, આ ચિંતનમાંથી કૃષ્ણ અને અન્ય બાળક તથા રાધા અને અન્ય બાલિકાનો ભેદ ભૂંસાઈ ગયો છે. હવે તો અનુભવાય છે—બધા જ બાળકો રાધા—કૃષ્ણ છે. કોઈ પણ બાળક આવે એટલે આ સાધુ મહારાજનું મુખ ખીલી ઊઠે છે. પોતાના ઈષ્ટદેવની પૂજા કરતા હોય તેમ તેઓ

તેમની સાથે વ્યવહાર કરે છે. કોઈ બાળક પાસે પૈસા ન હોય તો તેમને માગેલી વસ્તુ ન મળે, એવું કદી બન્યું નથી. અનેક બાળકોને અનેક વસ્તુઓ વળતર લીધા વિના જ આપી દેવામાં આવે છે. દુકાનમાં ખોટ—નફાનો વિચાર જ નથી. શહેરના બેત્રણ ધનિક ભક્તો આ સાધુમહારાજની દુકાનની ખોટ ભર-પાઈ કરે છે, અને તેમની આ દુકાન, મંદિર જ કહોને! ચાલે છે.

આમ છતાં રાધા કૃષ્ણ સદેહે વૃંદાવનમાં વિહરે છે, અને ક્યારેક મારી દુકાને પ્રગટરૂપે કે અપ્રગટરૂપે પણ આવશે ખરા—એવી આશા તો આ ઓલિયા સાધુમાં આજે પણ છે.

રાત્રિના લગભગ નવ વાગ્યા સુધી હું તેમની દુકાનમાં બેઠો. તેમણે દુકાન બંધ કરી. તેઓ તેમની કુટિયા પર ગયા, અને હું મારે ઉતારે, ચાર સંપ્રદાય આશ્રમે આવ્યો.

માણસ જો અહંનો ત્યાગ કરી દે તો પછી તેને માટે જગત રહેશે નહિ. બ્રહ્મની પ્રાપ્તિ થયા પછી સર્વત્ર પરમાત્મતત્ત્વની અનુભૂતિ થશે. —ભગવદ્ગીતા

શ્રી યોગેશ્વર કૃપા

❀ સંદીપ વેલ્ડીંગ વર્ક્સ ❀

ગ્રીલ, દરવાજા, તેમ જ મેઈન ગેટના સ્પેશ્યાલીસ્ટ

તેમ જ

દરેક જાતનું રીપેરીંગ કામ કરનાર.

મોદી બંગલા, ઉમરા જકાત નાકા પાસે, સુરત-૩૯૫૦૦૭

ફોન : (૦૨૬૧) ૨૨૫૪૮૮૨, ૨૨૫૮૮૦૪

સ્વામી રામના જીવન પ્રસંગો

અનુવાદ : કુન્દનિકા કાપડીઆ

દાનનું શિક્ષણ

લગભગ બધાં બાળકો સ્વભાવે સ્વાર્થી હોય છે. બીજાઓને તે કંઈ આપવા ઈચ્છતાં નથી. આ વૃત્તિને ઊલટાવી નાખવાની મને તાલીમ અપાઈ હતી.

પહાડોમાં હતો ત્યારે હું દિવસમાં એક જ વાર જમતો. એક રોટી, થોડાં શાકભાજી અને દૂધનો એક પ્યાલો—એટલું હું લેતો. એક દિવસ લગભગ એક વાગ્યો હશે. હું હાથ ધોઈને બેઠો, મને જમવાનું પીરસાયું. મેં પ્રાર્થના કરી અને જમવાની શરૂઆત કરવા જ જતો હતો ત્યાં મારા ગુરુ અંદર આવ્યા ને બોલ્યા : ‘ઊભો રહે.’

મેં પૂછ્યું : ‘શું થયું?’

તેમણે કહ્યું : ‘એક વૃદ્ધ સાધુ આવ્યા છે. ભૂખ્યા છે. તારું ખાવાનું એમને આપી દે.’

‘ના, મેં દલીલ કરી : ‘ભલે ને એ સાધુ હોય. હું ખાવાનું નથી આપવાનો. હુંયે ભૂખ્યો છું અને આવતી કાલ સુધી મને બીજું કંઈ ખાવાનું મળવાનું નથી.’

તેમણે કહ્યું : ‘તું કાંઈ મરી જવાનો નથી. ખાવાનું એને આપ. પણ હું તને આદેશ કરું છું એટલા ખાતર નહિ. પ્રેમના અર્પણ તરીકે આપ.’

મેં કહ્યું : ‘હું ભૂખ્યો છું. કોઈ માણસ મારું ખાવાનું ખાઈ જાય એના તરફ હું પ્રેમ કેવી રીતે અનુભવી શકું?’

સાધુને ખાવાનું આપી દેવા વિશે તે મને સમજાવી શક્યા નહિ ત્યારે છેવટે તેમણે કહ્યું : ‘તારું ખાવાનું આપી દેવાની હું તને આજ્ઞા કરું છું.’

સાધુ અંદર આવ્યા. તે વૃદ્ધ હતા. તેમને સફેદ દાઢી હતી. માત્ર એક કામળ, હાથમાં લાકડી અને પગમાં લાકડાની ચાખડી પહેરી તે એકલા પહાડોમાં ભ્રમણ કરતા હતા.

મારા ગુરુએ એમને કહ્યું : ‘તમે આવ્યા તેથી મને ખૂબ આનંદ થયો છે. તમે આ છોકરાને મારા વતી આશીર્વાદ આપશો?’

પણ મેં કહ્યું : ‘મને તમારા આશીર્વાદની જરૂર નથી. મને ખાવાનું જોઈએ છે. મને ભૂખ લાગી છે.’

મારા ગુરુએ કહ્યું : ‘આ નિર્બળ ક્ષણમાં તું જો સંયમ ખોઈ બેસીશ તો તું જીવનનો સંગ્રામ હારી જઈશ. તારું ખાવાનું તેમને ધરી દે. પહેલાં એમને પાણી આપ. પછી એમના પગ ધો.’

એમણે કહ્યું તે પ્રમાણે મેં કર્યું, પણ મને એ ગમ્યું નહિ. એનો અર્થ પણ મને સમજાયો નહિ. મેં એમને પગ ધોવામાં મદદ કરી અને પછી એમને બેસવાનું કહી એમને મારું ખાવાનું ધર્યું. પાછળથી મને ખબર પડી કે એમને ચાર ચાર દિવસથી ખાવાનું નહોતું મળ્યું.

એ જમ્યા. પછી કહ્યું : ‘ભગવાન તારું કલ્યાણ કરે. જ્યાં સુધી તારી આગળ ખાવાનું ન આવે ત્યાં સુધી તને ભૂખ નહિ લાગે. આ મારા તને આશીર્વાદ છે.’

એમનો અવાજ હજી મારા કાનમાં ગૂંજે છે. તે દિવસથી જે ભૂખને લઈને હું નાના છોકરાની જેમ ધમપછાડ કરતો, તેમાંથી મને મુક્તિ મળી.

સ્વાર્થ અને નિઃસ્વાર્થતા, પ્રેમ અને દ્વેષ વચ્ચે એક સાંકડી દીવાલ છે. એ ઓળંગી ગયા પછી આપણને કશા બદલાની ઈચ્છા વિના બીજા માટે કામ કરવામાં આનંદ આવે છે. બધા આનંદમાં આ સૌથી ઊંચો છે અને જ્ઞાનના માર્ગ પર મહત્ત્વનું ડગલું છે. સ્વાર્થ માણસ આ જ્ઞાનાવસ્થાની કદી કલ્પના કરી શકે નહિ, કારણ કે તે પોતાના ‘અહં’ને કેળવે છે અને વધુ ઊંચા હેતુ માટે તેનો ઉપયોગ કરે છે. નિઃસ્વાર્થ સેવા વગર કશું જ હાંસલ કરવાનું શક્ય નથી. નિઃસ્વાર્થપણે કાર્યો ન થતાં હોય તો શાસ્ત્રનું બધું જ્ઞાન ને બધા ક્રિયાકાંડ વ્યર્થ છે.

કટુ સત્યના મીઠા આશીર્વાદ

મને એક પ્રસંગ યાદ આવે છે. મારા ગુરુ સાથે હું પ્રવાસે જતો હતો. એક શહેર પરથી પસાર થતાં, ત્યાંના સ્ટેશન—માસ્તર અમારી પાસે આવ્યા અને કહ્યું : ‘મહારાજ, મને કોઈક નિયમ આપો. હું વચન આપું છું કે હું તેનું વફાદારીથી પાલન કરીશ.’

મારા ગુરુએ મને કહ્યું : ‘એને કોઈક ચોક્કસ બાબત વિશે નિયમ આપ.’

મેં કહ્યું : ‘એક મૂરખ માણસ બીજા મૂરખને ખોટી દોરવણી શું કામ આપે? એને તમે જ ઉપદેશ આપો તો વધારે સારું.’

એટલે મારા ગુરુએ કહ્યું : ‘આજ પછી કોઈ દિવસ જૂઠું ન બોલીશ. હવે પછીના ત્રણ મહિના આ નિયમનું ચુસ્તપણે પાલન કરજે.’

એ વિસ્તારના રેલ્વે—વિભાગના મોટા ભાગના કર્મચારીઓ અપ્રામાણિક હતા અને લાંચ લેતા હતા, પણ આ માણસે નક્કી કર્યું કે પોતે લાંચ નહિ લે તેમ જ જૂઠું નહિ બોલે.

એ જ અઠવાડિયે મુખ્ય કાર્યાલયમાંથી એક સુપરવાઈઝર તેની ને તેના મદદનીશોની તપાસ કરવા માટે આવ્યો. સુપરવાઈઝરના બધા પ્રશ્નોના સ્ટેશન—માસ્તરે પ્રામાણિકપણે જવાબ આપ્યા. આ તપાસને કારણે સ્ટાફના લોકો મોટી મુશ્કેલીમાં મુકાઈ ગયા. સ્ટેશન—માસ્તર સહિતના, લાંચ લેતા બધા લોકો પર કામ ચલાવવામાં આવ્યું. સ્ટેશન—માસ્તરને થયું : હજુ તો તેર જ દિવસ થયા છે, અને એટલામાં તો જુઓ, કેવી મુશ્કેલીમાં હું મુકાઈ ગયો છું. ત્રણ મહિનામાં તો કોને ખબર શુંનું શું થશે!

થોડા જ સમયમાં એની પત્ની ને એનાં બાળકો એને છોડીને ચાલ્યાં ગયાં. એકાદ મહિનામાં જ, એનું જીવન એક જ સ્પર્શથી પત્તાના મહેલની જેમ તૂટી પડ્યું.

તે દિવસે સ્ટેશન—માસ્તર બહુ વ્યથિત હતા. અમે તે વખતે ત્યાંથી લગભગ ૩૦૦ માઈલ દૂર નર્મદા નદીને કાંઠે બેઠા હતા. મારા ગુરુ એક ઝાડ નીચે સૂતા હતા. અચાનક તે હસવા માંડ્યા. તેમણે કહ્યું : ‘તને ખબર છે, શું બની રહ્યું છે? જે માણસને મેં જૂઠું ન બોલવાનો ઉપદેશ આપ્યો હતો, તે માણસ જેલમાં છે.’

મેં કહ્યું : ‘તેમાં તમે હસો છો શા માટે?’

તેમણે કહ્યું : ‘હું એના પર નથી હસતો, મૂર્ખાઈભરેલી દુનિયા પર હસું છું.’

સ્ટેશન—માસ્તર સાચું બોલતા હતા, પણ એની ઓફિસના બાર માણસોએ ભેગા થઈને કહ્યું કે તે જૂઠું બોલે છે. તેમણે કહ્યું કે એકલા એ જ લાંચ લેવાના ગુનેગાર છે. તેમને જેલમાં પૂરવામાં આવ્યા. બાકીના બધાને છોડી દેવાયા.

નવેમ્બર : ૨૦૦૭

૫૯

સ્ટેશન—માસ્તરને જ્યારે કોર્ટમાં લઈ જવામાં આવ્યા ત્યારે જજે તેમની સામે જોઈને પૂછ્યું : ‘તમારા વકીલ ક્યાં છે?’

‘મને એની જરૂર નથી.’

જજે કહ્યું : ‘પણ હું ઈચ્છું છું કે કોઈ તમને મદદ કરે.’

સ્ટેશન માસ્તરે કહ્યું : ‘ના, મારે વકીલની જરૂર નથી. હું સાચું જ બોલવા માગું છું. તમે મને ગમે તેટલાં વર્ષ માટે સળિયા પાછળ ધકેલી દો. હું જૂઠું નહિ બોલું. હું પહેલાં લાંચમાં મારો ભાગ રાખતો હતો, પણ પછી મને એક મહાત્મા મળ્યા. તેમણે કહ્યું કે ભલે ગમે તે થાય. પણ મારે અસત્ય કદી ન બોલવું. મારાં પત્ની—બાળકો મને છોડી ગયાં છે. મારી નોકરી પણ મેં ગુમાવી છે. મારી પાસે પૈસા નથી કે મિત્રો નથી અને હું જેલમાં છું. આ બધું એક મહિનામાં બન્યું છે. મારે હજુ બીજા બે મહિના સત્યની ચકાસણી કરવાની છે. ભલે ગમે તે થાય. સાહેબ! મને તમે જેલની સજા કરો, મને કાંઈ પરવા નથી.’

જજે રિસેસ પાડી અને સ્ટેશન—માસ્તરને પોતાની ચેમ્બરમાં બોલાવીને પૂછ્યું : ‘આ તમને ક્યા મહાત્માએ કહ્યું?’

તેણે એમનું વર્ણન કર્યું. સદ્ભાગ્યે જજ મારા ગુરુના શિષ્ય નીકળ્યા. તેમણે સ્ટેશન માસ્તરને છોડી મૂક્યા અને કહ્યું : ‘તમે સાચા માર્ગે છો. એને વળગી રહેજો. હું ઈચ્છું કે હું પણ એવું કરી શકું.’

ત્રણ મહિના પછી એ માણસ પાસે કાંઈ જ નહોતું. ત્રણ મહિના જે દિવસે પૂરા થયા તે જ દિવસે બરોબર તે જે ઝાડ નીચે બેઠા હતા ત્યાં તેમને એક તાર મળ્યો. તેમાં લખ્યું હતું : ‘તમારા પિતા પાસે જમીનનો એક વિશાળ ટુકડો હતો, જે ઘણાં વર્ષ પહેલાં સરકારે લઈ લીધેલો. સરકાર હવે એનું વળતર આપવા

૬૦

અધ્યાત્મ

ઈચ્છે છે.’ સરકારે એમને દસ લાખ રૂપિયા આપ્યા. હવે એમને તો જમીન વિશે કોઈ ખબર જ નહોતી, કારણ કે એ બીજા ઈલાકામાં હતી. તેમને થયું, જૂઠું ન બોલવાના નિયમના આજે ત્રણ મહિના પૂરા થયા છે અને મને એનો આટલો મોટો બદલો મળ્યો છે.

તેમણે પૈસા પત્ની—બાળકોને આપી દીધા. એ લોકોએ રાજી થઈને કહ્યું : ‘અમે તમારી પાસે પાછાં આવવા માગીએ છીએ.’

સ્ટેશન—માસ્તરે કહ્યું : ‘ના, અત્યાર સુધી મેં માત્ર ત્રણ મહિના જૂઠું ન બોલવાથી શું થાય છે તે જોયું. હવે મારે જોવું છે કે હું આખી જિંદગી જૂઠું ન બોલું તો શું થાય છે.’

સત્ય મનુષ્યના જીવનનું અંતિમ ધ્યેય છે. તેનું મન, વચન અને કર્મથી પાલન કરવામાં આવે તો એ ધ્યેયને પામી શકાય છે. જૂઠું ન બોલવાના નિયમથી અને અંતરાત્મા જેની ના પાડે તે કર્મો ન કરવાથી સત્યને પામી શકાય છે. અંતરાત્મા સર્વોત્તમ માર્ગદર્શક છે.

માયા કોઈની થઈ નથી અને કોઈની થવાની નથી તેથી મરણશીલ વસ્તુની ઈચ્છા કરવી તે મૃત્યુની ઈચ્છા કરવા બરાબર છે, તે તે દરેક વસ્તુમાંથી મરણ જ મળે છે, અમૃત મળતું નથી.

રસેશ્વરી

(ગતાંકથી ચાલુ)

શ્રી યોગેશ્વરજી

કૃષ્ણનું અંતર પણ એને જોઈને અતિશય આનંદ પામ્યું.

એમના મુખમંડળ પર મોહક સ્મિત ફરી વળ્યું.

રાધાથી એ છૂપું ના રહ્યું.

રાધા છેક પાસે આવી એટલે કૃષ્ણે સુમધુર સ્વરે જણાવ્યું :

‘સુપ્રિયા, તને ખરેખર અંતઃકરણપૂર્વકનાં અભિનંદન ઘટે છે.’

‘શાને માટે? મેં એવું શું કર્યું છે?’

‘તું તારા કહ્યા પ્રમાણે રાધાને અહીં લઈ આવી એટલા માટે.’

‘રાધાને લઈ આવનારી હું કોણ? કોઈના પ્રાણમાં પ્રેમ પ્રકટે છે એટલે એ પ્રેમ જ એના જીવનનું—એની સમસ્ત પ્રવૃત્તિઓનું પ્રેરક બળ બની રહે છે. એ એની મેળે જ અહીં આવી પહોંચી છે.’

‘તોપણ તે એને સાથ તો આપ્યો ને?’

‘બિલકુલ નહીં. ઊલટું મેં એનો સાથ સમય સમય પર મેળવ્યો છે.’

‘ત્યારે તો તું આવતાંવેત જ જીતી ગઈ. આજ તો તમે બંને જીતવાનો સંકલ્પ કરીને આવી લાગો છો.’

‘જીતવાનો નહીં પરંતુ હારવાનો.’ રાધા વચ્ચે જ બોલી ઊઠી; ‘પ્રેમની દુનિયામાં જીતવા કરતાં હારવાનું જ અધિક અગત્યનું અને આનંદદાયક હોય છે. પ્રેમીનું ગૌરવ જીતવામાં

નહીં પણ હારવામાં જ સમાયેલું હોય છે. એનો પુરસ્કાર પણ એ જ હોય છે. હું તો ગઈ કાલથી જ મારા હૈયાને હારી ચૂકી છું એટલે જીતવાનો સંકલ્પ કરીને આવવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી.’

‘અને મારી અવસ્થા પણ એવી જ છે, રાધા!’ કૃષ્ણ સહેજ પણ સંકોચ સિવાય બોલી ઊઠ્યા; ‘હું પણ ગઈ કાલે તારો મેળાપ થયો ને તારી સાથે વાર્તાલાપ કરવાનો અવસર મળ્યો ત્યારથી જ હારી ચૂક્યો છું. એ હાર મીઠી લાગે છે. તું તો રાતે શાંતિપૂર્વક સૂતી હશે.’

‘બિલકુલ નહિ.’ સુપ્રિયાએ જણાવ્યું; ‘રાધા સુખપૂર્વક સારીપેઠે સૂતી જ નથી. અહીંથી છૂટી પડી ત્યારથી એ યમૂના તટની, વેણૂનાદની ને તારી યાદ કર્યા જ કરે છે. રાતે તો તે ખૂબ જ વ્યાકુળ બની ગયેલી.’

‘શા માટે?’

‘તને મળવા માટે.’

રાધા બોલી :

‘તને નીરખવાની અભિલાષામાં આંખ એકદમ અધીરી બની ગયેલી.’ અંતર આકંઠ કરી રહેલું. અને અંગે અંગ એક પ્રકારના અસાધારણ આકર્ષણનો અનુભવ કરવા લાગેલું. સુખની નિંદ્રા મારા ભાગ્યમાં ક્યાંથી હોય ? સુપ્રિયા એની સાક્ષી છે. એવી નિંદ્રા તો તારા જેવા કોઈ બડભાગીના ભાગ્યમાં જ હોઈ શકે.’

કૃષ્ણે કામણગારી આંખોને નચાવતાં કહ્યું :

‘એ દ્રષ્ટિએ જોતા હું પણ એટલો બધો બડભાગી નથી, રાધા! હું પણ રાતે શાંતિપૂર્વક નથી સૂઈ શક્યો. દિવસે ને રાતે તું જ મારી આંખ આગળ તું જ ઊભી રહી છે. મન તારી

નવેમ્બર : ૨૦૦૭

૬૩

આજુબાજુ જ ફરતું રહ્યું છે. હૃદય તારા જ રસમય રઢિયાળા રૂપની આગળ રાસ રમતું રહ્યું છે. મારી આંખ પણ તને જોવા માટે એટલી જ —અરે, એથી પણ અધિક આતુર હતી, રાધા! તું મને મળી એટલે મારે જીવનમાં મહોત્સવ થયો. અંતર આનંદિત થયું ને નેત્રો ધન્ય બન્યાં. મારા પ્રાણની પ્રસન્નતાને મારાથી કેમે કરીને વ્યક્ત નથી કરી શકાય તેમ.’

રાધા તથા સુપ્રિયા એ પ્રેમમયી મધુર વાણીને સાંભળીને નાચી ઊઠી. એમને ઊંડો સંતોષ વળ્યો.

એ શબ્દો કેટલા બધા સુધાસભર તેમ જ સ્વર્ગીય હતા?

એમને સાંભળતાં મન ધરાતું નહિ. એમ થતું કે એ બોલ્યા કરે અને આપણે સાંભળતા જ રહીએ.

પરંતુ...કૃષ્ણ થોડીક વાર અટકી પડ્યા.

રાધા તથા સુપ્રિયાને નેહપૂર્વક નિહાળતા રહીને એ એકાએક બોલ્યા :

‘અરે, તમે ભાતભાતના મનોરથ કરીને પ્રેમપૂર્વક મારી પાસે આવ્યાં તોપણ મેં તમારું કશું સ્વાગત જ ના કર્યું. હું તો તમારા થાક કે તમારી વિશ્રાંતિનો વિચાર કર્યા વગર વાતો જ કરી રહ્યો છું !’

રાધાએ કહ્યું :

‘અમારું સ્વાગત તો ક્યારનુંય થઈ ગયું. સ્નેહીજનોનું સ્વાગત સ્મિત દ્વારા જ કરાય છે અને એ સર્વશ્રેષ્ઠ ઠરે છે. અહીં આવવામાં અમને કોઈ થાક નથી લાગ્યો. ઊલટું બધો જ થાક ઊતરી ગયો છે. એટલે વિશ્રાંતિનો કોઈ પ્રશ્ન જ નથી. તારા ત્રિભુવનમંગલ વિશ્વવિમોહન મધુમય મુખમંડળને નિહાળવાથી ને સુધાથી છલેલા સુખદ શબ્દોને સાંભળવાથી જે વિશ્રાંતિ મળે

૬૪

અધ્યાત્મ

છે એ વિશ્રાંતિ એકદમ અનોખી છે. એની આગળ બીજી વિશ્રાંતિની કીમત કશી જ નથી લાગતી. અમે તો તારા સ્વરૂપરસનું પાન કરીને જરા પણ નથી થાક્યાં, પરંતુ તું અહીં લાંબા વખતથી ઊભો રહેવાને લીધે કદાચ થાક્યો હોઈશ.’

‘હું થાક્યો’તો ખરો પરંતુ જ્યારથી તને જોઈ છે ત્યારથી મારો થાક પૂરેપૂરો મટી ગયો છે. મારું મન પણ સંપૂર્ણ વિશ્રાંતિનો અનુભવ કરી રહ્યું છે. તારા જેવી સુંદર કુમારીને જોઈને કોનું મન વિશ્રાંતિને ન પામે? તોપણ આપણે પેલા વિશાળ વટવૃક્ષની શીતળ છાયામાં થોડી વાર બેસીએ તે ઠીક રહેશે. ચાલો, હું તમારા બંનેનું સ્વાગત કરું!’ (કમશ:)

‘મારું કશું નથી’નો સ્વીકાર કરવાથી માણસ ‘નિર્મમ કે નિર્મળ’ બની જાય છે ‘મારે કશું જોઈતું નથી’નો સ્વીકાર કરવાથી નિષ્કામ કે નિઃસ્પૃહ બની જાય છે ‘મારે મારા માટે કશું કરવું નથી’ના સ્વીકારથી નિરહંકાર બની જાય છે. —ભગવદ્ગીતા

ફોન : દુકાન : ૨૨૫૮૮૧૨ ઘર : ૨૬૬૪૦૭૮

મોબાઈલ : ૯૩૭૪૭૧૦૩૦૪

દીપક સી. મહેતા

❖ કૃષ્ણા ફિલ્મ્સ એન્ડ સ્ટુડિઓ ❖

૧, શ્યામ એપાર્ટમેન્ટ, કાકડીઆ કોમ્પ્લેક્સ પાસે,
ઘોડદોડ રોડ, સુરત-૩૯૫૦૦૧